

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
Ekonomická fakulta

SOCIOEKONOMICKÉ DOPADY NEZAMĚSTNANOSTI V KONTEXTU JEDINCŮ ZÁVISLÝCH NA SOCIÁLNÍCH DÁVKÁCH A SLUŽBÁCH

Diplomová práce

Studijní program: N6202 – Hospodářská politika a správa
Studijní obor: 6202T034 – Pojišťovnictví

Autor práce: **Bc. Monika Šádková**
Vedoucí práce: Ing. Jan Ůhm, Ph.D.

SOCIOECONOMIC IMPACTS OF UNEMPLOYMENT IN THE CONTEXT OF INDIVIDUALS DEPENDENT ON SOCIAL BENEFITS AND SOCIAL SERVICES

Diploma thesis

Study programme: N6202 – Economy Policy and Administration
Study branch: 6202T034 – Insurance Management

Author: **Bc. Monika Šádková**
Supervisor: Ing. Jan Ůhm, Ph.D.

Tento list nahradte
originálem zadání.

Prohlášení

Byla jsem seznámena s tím, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé diplomové práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li diplomovou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Diplomovou práci jsem vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím mé diplomové práce a konzultantem.

Současně čestně prohlašuji, že tištěná verze práce se shoduje s elektronickou verzí, vloženou do IS STAG.

Datum:

Podpis:

Poděkování

Ráda bych poděkovala vedoucímu mé diplomové práce Ing. Janu Öhmovi, Ph.D., za odborné rady a připomínky, které mi pomáhali při psaní diplomové práce.

Poděkování patří i mé celé rodině, která mě po celou dobu mého studia velmi podporovala, a které vděčím za životní zkušenosti.

Anotace

Diplomová práce analyzuje vliv nezaměstnanosti z pohledu společnosti i jednotlivce. Na následky nezaměstnanosti poukazuje nejen v kontextu se sociálními dávkami a službami, ale i v souvislosti s ekonomickými dopady na společnost. Práce rozebírá nejrizikovější skupiny postižené ztrátou zaměstnání. Analyzuje celkové dopady nezaměstnanosti a porovnává možnosti ochrany před tímto rizikem. Cílem je navrhnout opatření ke snížení negativních následků. Závěr se věnuje shrnutí zjištěných poznatků.

První část práce definuje nezaměstnanost a popisuje různé její typy. Další část podrobně popisuje státní sociální zabezpečení, které je rozděleno na sociální dávky a sociální služby. Třetí část se věnuje politice zaměstnanosti na našem území i v Evropě. Následuje analýza dopadů nezaměstnanosti u jedinců a zkoumání dopadů na společnost. Pátá část se věnuje nedokonalostem na trhu pojištění v kontextu s nezaměstnanými a zaměřuje se především na porovnání sociálního a komerčního pojištění.

Klíčová slova

Nezaměstnanost, sociální systém, sociální pojištění, komerční pojištění, riziko ztráty zaměstnání.

Annotation

This thesis analyzes the impact of unemployment from the point of the society and the individual. The consequences of unemployment refer not only in the context of social benefits and services, but also in relation to the economic impact on society. The thesis analyzes riskiest groups affected by losing job. It analyzes the overall impact of unemployment and compares the possibilities of protection against this risk. The aim is to propose measures to reduce the negative consequences. The conclusion is devoted to a summary of the findings.

The first part defines unemployment and describes its various types. Another section discusses the state social security, which is divided into social benefits and social services. The third part deals with employment policy in our country and in Europe. Following analysis of the impacts of unemployment for individuals and examining the impact on society. The fifth section is devoted to imperfections in the insurance market in the context of the unemployed and focuses mainly on comparing the social and commercial insurance.

Key Words

Private insurance, risk of job loss, social insurance, social system, unemployment.

Obsah

Seznam zkratek.....	10
Seznam tabulek.....	11
Seznam grafů	12
Úvod	13
1. Nezaměstnanost	15
1.1 Definice a druhy nezaměstnanosti	15
1.2 Skupiny ohrožené nezaměstnaností	18
1.3 Dopady nezaměstnanosti	20
2. Politika zaměstnanosti.....	24
2.1 Aktivní a pasivní politika zaměstnanosti	25
2.2 Příjmy politiky zaměstnanosti.....	26
3. Sociální zabezpečení v souvislosti s nezaměstnaným	28
3.1 Historie sociálního zabezpečení na území ČR.....	29
3.2 Sociální zabezpečení v EU.....	30
3.3 Sociální dávky.....	31
3.4 Sociální služby	35
4. Analýza dopadů nezaměstnanosti v souvislosti se sociálním systémem	39
4.1 Dopady na jednotlivce a různé druhy obyvatel	39
4.2 Dopady na společnost	50
5. Nedokonalosti ochrany před rizikem nezaměstnanosti	61
5.1 Sociální zabezpečení v kontextu s rizikem nezaměstnanosti.....	61
5.2 Komerční zabezpečení v kontextu rizika nezaměstnanosti	65
5.3 Komerční pojištění Moje jistota.....	67
5.4 Sociální a komerční pojištění.....	68
5.5 Nedostatky v legislativě.....	71
6. Možnosti zlepšení dopadů nezaměstnanosti.....	73
6.1 Podpora nízko příjmových osob	73
6.2 Zvýšení míry sociálního zabezpečení	74
6.3 Podpora navýšení počtu pracovních míst	76

Závěr	78
Seznam použité literatury	82
Seznam příloh	88

Seznam zkratk

PZ	Politika zaměstnanosti
APZ	Aktivní politika zaměstnanosti
DPH	Daň z přidané hodnoty
HDP	Hrubý domácí produkt
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí
OSVČ	Osoba samostatně výdělečně činná
ÚP	Úřad práce
ŽM	Životní minimum

Seznam tabulek

Tabulka 1: Výdaje na politiku práce v roce 2006 v % HDP.....	27
Tabulka 2: Výdaje na sociální ochranu v roce 2007 v % na HDP.....	31
Tabulka 3: Výše přídatku na dítě rozdělené podle věku	32
Tabulka 4: Předpokládaný důchodový věk v různých ročnících	49
Tabulka 5: Vývoj sociálního pojištění v %	51
Tabulka 6: Maximální délka podpory v nezaměstnanosti dle věku.....	52
Tabulka 7: Srovnání odvodů u různých příjmových skupin za měsíc v (případě zaměstnání).....	55
Tabulka 8: Výše podpory u osob s různými mzdami, v případě ukončení pracovního vztahu dohodou o výpovědi.....	56
Tabulka 9: Vývoj sociálních služeb	57
Tabulka 10: Výše přídatků, příspěvků a doplatků v případě zaměstnání	62
Tabulka 11: Výše podpory, příspěvků a doplatků v případě, kdy nezaměstnaný má nárok na podporu v nezaměstnanosti.....	62
Tabulka 12: Výše podpory, příspěvků a doplatků v případě, kdy nezaměstnaný nemá nárok na podporu v nezaměstnanosti	65
Tabulka 13: Porovnání pojistného u třech osob.....	68
Tabulka 14: Porovnání komerčního a sociálního pojištění.....	69

Seznam grafů

Graf 1: Vývoj obecné a registrované míry nezaměstnanosti (od roku 2004 změna metodiky u registrované nezaměstnanosti) v %	18
Graf 2: Vývoj počtu sebevražd v letech 1985 – 2005 dle příčiny v %	40
Graf 3: Vývoj obecné míry nezaměstnanosti u mužů a žen od roku 1993 – 2012 v %	42
Graf 4: Míra zaměstnanosti mužů a žen ve světě v % (data jsou z druhého čtvrtletí, data pro Švýcarsko odhadnutá)	43
Graf 5: Poměr nezaměstnaných dle vzdělání (data jsou brána z posledního čtvrtletní v roce)	45
Graf 6: Vývoj nezaměstnanosti u mužů a žen dle vzdělání (v tis.)	46
Graf 7: Poměr nezaměstnaných dle věku (data jsou brána z posledního čtvrtletní v roce)	48
Graf 8: Poměr nezaměstnaných mužů a žen dle věku v tis.	50
Graf 9: Vývoj výdajů a počtu osoby pobírající podporu v nezaměstnanosti (výdaje na podporu nezaměstnanosti jsou ve 100 tis. Kč)	52
Graf 10: Vývoj výdajů na sociální systém od roku 2002 – 2013 (v milionech Kč)	53
Graf 11: Vývoj dávek státní sociální podpory (v tis., v ks)	58
Graf 12: Vývoj počtu uchazečů o zaměstnání podle délky nezaměstnanosti	59
Graf 13: Celkové zadlužení domácností v České Republice v mil. Kč	64

Úvod

Nezaměstnanost byla vždy diskutovaným tématem v minulosti i v současnosti. Lze ji chápat jako mezeru mezi nabídkou a poptávkou práce v tržní ekonomice. Mezera může být způsobena různými nedostatky na trhu práce. Jedná se především o rozdíly v hospodářských cyklech, například ve fázi recese ekonomická aktivita klesá a nezaměstnanost se zvyšuje. Nezaměstnanost je velmi negativní jev, který má celospolečenské dopady. Negativní působení nezaměstnanosti se odráží nejen na společnosti jako celku, ale především na jednotlivcích, jak se ukázalo v nedávné ekonomické krizi, kdy radikálně klesla míra zaměstnanosti.

Diplomová práce se zaměřuje především na dopady nezaměstnanosti na jednotlivé skupiny práceschopných obyvatel. Míra ohrožení rizika nezaměstnaností je u každého člověka rozdílná. Jsou definovány skupiny obyvatel, které jsou nejvíce ohrožené ztrátou zaměstnání. Mezi nejohroženější skupiny patří lidé vyššího věku, ženy a lidé s nejnižším vzděláním. Lidé se proti nezaměstnanosti mohou bránit dvěma cestami. Tito lidé se mohou spolehnout buď na pomoc státu (sociální pojištění) nebo na soukromý sektor (komerční pojištění). Oproti soukromému sektoru poskytuje stát sociální dávky a sociální služby.

Cílem diplomové práce je zjistit možné negativní dopady nezaměstnanosti na společnost a jedince, rozebrat možnou ochranu, která kryje obyvatelstvo před chudobou, a navrhnout vlastní řešení a zlepšení. Tato práce určuje na jednotlivých konkrétních příkladech skupiny obyvatel, které na nezaměstnanost doplácí v nejvyšší míře a to v situaci, kdy u nich dojde ke ztrátě zaměstnání a následně jsou nuceni žít s podporou v nezaměstnanosti, či bez ní.

Práce se především opírá o znalosti ekonomů a sociologů jako jsou: prof. Ing. Vojtěch Krebs, Csc. a doc. PhDr. Božena Buchtová, CSc. Legislativa je čerpána především ze zákoníku práce č. 262/2006 Sb. Statistické údaje jsou čerpány z dat Českého statistického úřadu, databáze Eurostat a ze statistických ročenek z oblasti práce a sociálních věcí z let 2005 – 2013. V práci je nejčastěji použito logicko-systematické metody. Úvod práce vychází z analýz historie a současného stavu zkoumané problematiky. V závěrečné kapitole dochází k syntéze zjištěných poznatků, které jsou navíc dány do komparace se zahraničními zkušenostmi.

Úvodní část práce definuje nezaměstnanost, její druhy a dopady. Dále popisuje nejvíce ohrožené osoby a výpočet míry nezaměstnanosti. Druhá část se věnuje aktivní politice zaměstnanosti a srovnává politiky práce v Evropských zemích. Další část popisuje sociální zabezpečení a její historii, ale je zaměřena na sociální služby, příspěvky a dávky, které přímo či nepřímo souvisí s rizikem nezaměstnanosti, dále je v této části porovnání se sociálním zabezpečením v EU.

Čtvrtá kapitola se zabývá především analýzou dopadů na jednotlivce a dále na společnost. Nezaměstnaní jsou zde rozděleni především do nejohroženějších skupin podle věku, pohlaví a vzdělání. Negativní vlivy nezaměstnanosti na společnost jsou dokázány na ekonomických dopadech, a to především na státní rozpočet. Zde je poukázán trend poklesu sociálního pojištění v průběhu posledních let u konkrétních subjektů.

Pátá kapitola se věnuje především současné ochraně před rizikem nezaměstnanosti. Konkrétně porovnává sociální zabezpečení a komerční pojištění. Sociální zabezpečení je zajišťováno státem na rozdíl od komerčního pojištění, které zajišťuje soukromá společnost. Dále se zaměřuje na ochranu legislativou a její nedostatky. Poslední část této práce se věnuje především aplikaci zjištěných skutečností a hledá možnosti nápravy rizik nezaměstnanosti a zmenšení jejich dopadů. Příklady zlepšení funkčnosti sociálních dávek se opírají o opatření Spolkové republiky Německo, která je vůdčí zemí v EU. V závěru práce je především vlastní zhodnocení zjištěných skutečností.

1. Nezaměstnanost

Pojmem zaměstnání chápeme jako směnu pracovní síly za mzdu. S tím souvisí i právo na práci, které je zahrnuto v Listině základních práv a svobod ČR z roku 1993. „Práce je určující pro ekonomický i sociální status jedinců, rodin a v podstatě také pro stabilitu a prosperitu celé společnosti. Zajištění možností pracovního uplatnění se ale v tržních ekonomikách vzhledem ke specifčnosti trhu práce neprosazuje pouze jen s využitím tržních mechanismů. Proto se ve většině vyspělých zemí setkáváme i s určitými aktivitami státu na trhu práce, které bývají označovány jako politika zaměstnanosti.“ Jak uvádí Krebs¹. Stiglitz tvrdí, že nezaměstnanost je nepřímý důkaz selhání na trhu. Důvody selhání na trhu rozděluje na 6 základních částí: nedokonalá konkurence, veřejné statky, externality, neúplné trhy, nedokonalé informace, nezaměstnanost a další makroekonomické poruchy.²

1.1 Definice a druhy nezaměstnanosti

Statistický úřad Evropské unie Eurostat, považuje za nezaměstnaného člověka osobu, která je starší 15 let a ve sledovaném období souběžně splňuje tři základní podmínky³:

- Musí být bez práce, to znamená, že není sebezaměstnavatelem, ani není v placeném zaměstnání.
- Musí aktivně hledat práci, tzn. být registrována na úřadu práce.
- Musí být připravena k nástupu do zaměstnání, tj. během referenčního období být k dispozici okamžitě nebo nejpozději do 14 dnů.

¹KREBS, V. Sociální politika. 4., přeprac. a aktualiz. vyd. Praha: ASPI, 2007, s. 287, ISBN 978-807-3572-761.

²STIGLITZ, Joseph E. Economics of the public sector. 3rded. New York: W. W. Norton, 2000, xxiii, 823 p. ISBN 03-939-6651-8.

³MACH, Miloš. Makroekonomie II: pro magisterské (inženýrské) studium. Vyd. 3. Slaný: Melandrium, 2001, 367 s. ISBN 80-861-7518-9.

Nezaměstnanost se může rozdělovat dle kritérií. Nejčastější rozdělení bývá z hlediska času, či příčin. Dále se nezaměstnanost může dělit na registrovanou a obecnou.

Časové rozdělení⁴:

- **Krátkodobá nezaměstnanost** je doba do 1 roku.
- **Dlouhodobá nezaměstnanost** je nad 1 rok.

Příčinné rozdělení:

- **Frikční nezaměstnanost** bývá způsobena faktem, že trh práce je v nepřetržitém pohybu. V důsledku nedokonalých informací o volných pracovních místech trvá hledání nového zaměstnání lidem určitou dobu.⁵ Tato nezaměstnanost může být způsobena vznikáním, zanikáním nových společností a stěhováním obyvatel.⁶
- **Sezonní nezaměstnanost** je zapříčiněna pravidelným výkyvem v nabídce práce v určitém období.
- **Strukturální nezaměstnanost** vzniká, jestliže v daném období existuje v oblasti nesoulad mezi kvalifikačními požadavky na různé druhy prací a volnými pracovními místy na straně jedné a existující kvalifikací pracovních sil a územní alokací pracovních sil na straně druhé.⁷
- **Cyklická nezaměstnanost** je vyvolána cyklickým kolísáním ekonomik. V období, kdy ekonomika klesá, cyklická nezaměstnanost roste a naopak. Nezaměstnanost, která vzniká v důsledku poklesu výroby, je však charakteristická tím, že uvolněná

⁴MATOUŠEK, Oldřich. *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2005, 351 s. ISBN 80-736-7002-X.

⁵ MACH, Miloš. *Makroekonomie II: pro magisterské (inženýrské) studium*. Slaný: Melandrium, 2001, s 257. ISBN 80-861-7518-9.

⁶BUCHTOVÁ, Božena. *Nezaměstnanost: psychologický, ekonomický a sociální problém*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2002, 236 s. ISBN 80-247-9006-8.

⁷MACH, Miloš. *Makroekonomie II: pro magisterské (inženýrské) studium*. Slaný: Melandrium, 2001, s 257. ISBN 80-861-7518-9.

pracovní síla nalézá na trhu práce možnost uplatnění na pracovních místech vyžadující novou kvalifikaci.⁸

- **Technologická nezaměstnanost** doprovází společnost od jejího vzniku spolu s tím, jak technologický pokrok vnáší změny do výrobních procesů a do organizace práce. Důsledkem tohoto jevu je snižování pracovních míst. Technologické změny umožňují v dnešní době vyrobit stejné množství výrobků za využití třetinové pracovní síly, než které bylo zapotřebí v padesátých letech minulého století.⁹

Rozdělení dle výpočtu nezaměstnanosti¹⁰:

- **Obecná míra nezaměstnanosti** se vypočítává z dat výběrového šetření pracovních sil. Obecná míra je mezinárodně uznávaný ukazatel, protože vychází z metodiky doporučené Eurostatem.

$$\text{Obecná míra nezaměstnanosti} = \frac{\text{počet nezaměstnaných osob}}{\text{celková pracovní síla}} \\ (\text{počet lidí bez práce} + \text{počet zaměstnaných lidí})$$

- **Registrovaná míra nezaměstnanosti**(podíl nezaměstnaných osob) ukazuje počet uchazečů o zaměstnání evidovaných na příslušných úřadech práce v ČR vztažených k pracovní síle a je určen především pro národní účely.

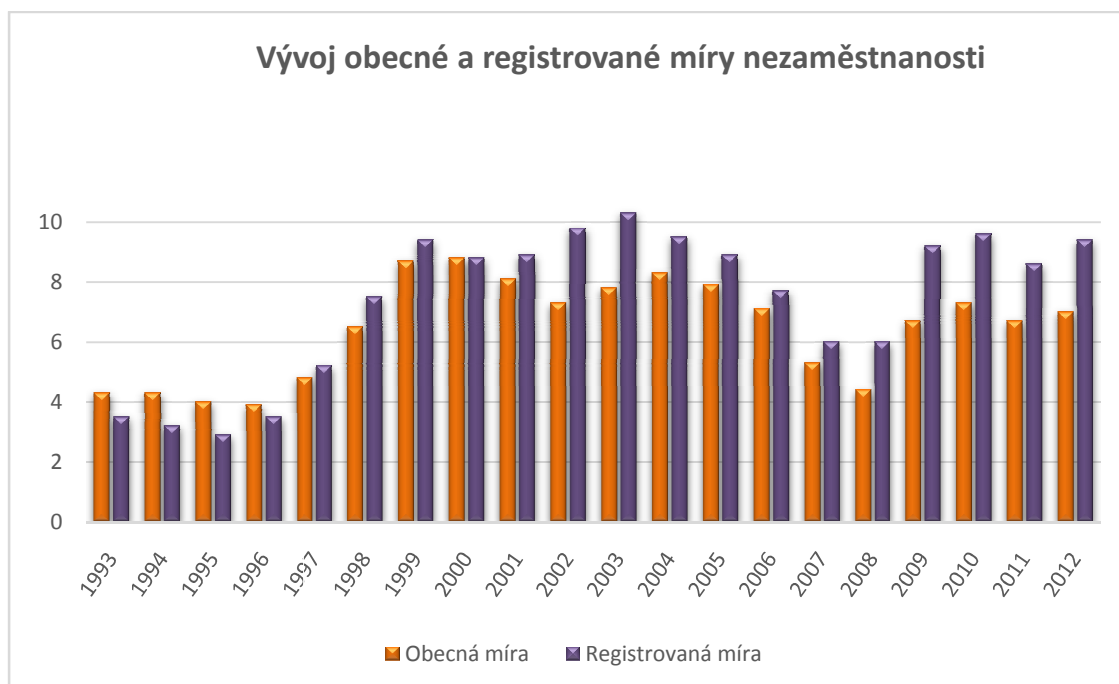
$$\text{Míra registrované nezaměstnanosti} = \frac{\text{dosažitelní uchazeči o zaměstnání} \\ \text{evidovaní na ÚP ve věku 15–64 let}}{\text{počet obyvatel ve věku 15–64 let}}$$

Jak ukazuje graf č.1, je zřejmé, že během let výše obou hodnot kolísají. Nelze s přesností říci, který výpočet je spolehlivější. Kolísání může tedy být způsobeno různým výpočtem nebo druhem dat. Data pro výpočet obecné míry jsou brána ze zdrojů Českého statistického úřadu na rozdíl od dat pro výpočet registrované míry, která zpracovává MPSV, tedy Úřad práce. V příloze A lze vidět zaměstnanost a nezaměstnanost od roku 1993.

⁸BUCHTOVÁ, Božena. *Nezaměstnanost: psychologický, ekonomický a sociální problém*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2002, 236 s. ISBN 80-247-9006-8.

⁹VNOUCKOVÁ, L. and CEJKA, R., 2013. Důsledky Mobility zaměstnanců/Consequences of Employee Mobility. *Trendy Ekonomiky a Managementu*, vol. 7, no. 15, pp. 92-104 ABI/INFORM Complete. ISSN 18028527.

¹⁰ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. Nový ukazatel registrované nezaměstnanosti v ČR. 2012. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/13857/podil_nezamestnanych.pdf

Graf 1: Vývoj obecné a registrované míry nezaměstnanosti (od roku 2004 změna metodiky u registrované nezaměstnanosti) v %

Zdroj: ČSU¹¹, MPSV¹²

1.2 Skupiny ohrožené nezaměstnaností

Nezaměstnaností, ať už jednorázovou, nebo opakovanou, jsou ve větší míře ohroženy určité skupiny obyvatel. Jedná se především o zdravotně postižené, ženy, absolventy, starší lidi, menšiny a lidi s nízkým vzděláním nebo kvalifikací.

Zdravotně znevýhodnění, kteří jsou zaměstnáváni především v chráněných dílnách a jejich doba nezaměstnanosti je několikanásobně delší než u zdravých uchazečů o zaměstnání. V současné době se však dává důraz na výkon a produktivitu, a tak zdravotně znevýhodnění lidé mají stále menší možnosti se uplatnit na trhu práce. Dopady

¹¹Český statistický úřad [online]. 28.8.2014 [cit. 2014-08-30]. Dostupné z: <http://www.czso.cz/>

¹²Ministerstvo práce a sociálních věcí [online]. 28.8.2014 [cit. 2014-08-30]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/>

nezaměstnanosti na tuto skupinu mohou být zdravotní, psychologické, ekonomické, ale i rodinné, kdy se o znevýhodněnou osobu musí někdo celodenně starat.¹³

Absolventi škol jsou znevýhodnění proto, že se jedná o osoby bez praxe. Tito lidé nemají základní pracovní návyky, ale také nemají pracovní kontakty, které by jim usnadnily orientaci na trhu práce. V současnosti míra nezaměstnanosti u absolventů značně přesahuje nynější úroveň nezaměstnanosti v řadě rozvinutých zemí.¹⁴ Dopady na nezaměstnaného absolventa jsou ekonomické, ale i společenské, protože zde vzniká riziko sociálního chování.¹⁵

Starší lidé a především lidé předdůchodového věku, kteří jsou ohroženi nezaměstnaností, provázejí pocity bezradnosti, strachu, nejistoty a ztráta sebedůvěry. U starších lidí se může projevat nejen stereotyp všedního pracovního dne, ale i rezignace. Tito lidé bývají často sužováni i různými zdravotními potížemi a celkově jsou ohroženi tím, že jsou méně flexibilní.¹⁶

Ženy, jejichž ohrožení bývá způsobeno větším zájmem o mužskou pracovní sílu, a to díky větší územní flexibilitě. Další sociální znevýhodnění vidí zaměstnavatel u mladých žen, u nichž existuje možnost dlouhodobější pracovní neschopnosti z důvodu těhotenství nebo u žen s malými dětmi, které mají také zvýšené riziko častější absence.¹⁷

¹³MATOUŠEK, Ondřej, Pavla KODÝMOVÁ a Jana KOLÁČKOVÁ. *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2005, 351 s. ISBN 80-736-7002-X.

¹⁴BUCHTOVÁ, Božena, Josef ŠMAJS a Zdeněk BOLELOUCKÝ. *Nezaměstnanost. 2., přeprac. a aktualiz.* vyd. Praha: Grada, 2013, 187 s. Psyché (Grada). ISBN 978-802-4742-823.

¹⁵MATOUŠEK, Ondřej, Pavla KODÝMOVÁ a Jana KOLÁČKOVÁ. *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2005, 351 s. ISBN 80-736-7002-X.

¹⁶BUCHTOVÁ, Božena, Josef ŠMAJS a Zdeněk BOLELOUCKÝ. *Nezaměstnanost. 2., přeprac. a aktualiz.* vyd. Praha: Grada, 2013, 187 s. Psyché (Grada). ISBN 978-802-4742-823.

¹⁷MATOUŠEK, Ondřej, Pavla KODÝMOVÁ a Jana KOLÁČKOVÁ. *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2005, 351 s. ISBN 80-736-7002-X

Lidé s nízkou kvalifikací nebo bez kvalifikace jde především o lidi, kteří mají pouze základní vzdělání nebo jsou hůře vzdělatelní. Tito lidé mají častokrát nevhodné předpoklady k zaměstnání a o zaměstnání jeví jen malý zájem. Tuto skupinu tvoří především alkoholici, recidivisté a další sociálně nepřízpůsobiví lidé.¹⁸

Menšiny získávají zaměstnání obtížněji, a to díky zvyšujícím se nárokům na uplatnění pracovní síly na trhu práce, kde velkou roli hraje výše kvalifikace a rozsah sociálních dovedností. Například část romského etnika patří mezi sociálně slabé obyvatele s nízkou kvalifikací. Někteří Romové totiž absolvují jen základní vzdělání, čímž jim chybí další kvalifikace.¹⁹

1.3 Dopady nezaměstnanosti

Práce je pro člověka jednou z hlavních podmínek důstojné existence vzhledem k tomu, že přináší materiální užitek, dává pocit seberealizace a společenské užitečnosti. Skupinová práce s sebou přináší sociální prostředí, ve kterém se člověk srovnává s ostatními lidmi, v práci, k níž jsou zapotřebí znalosti, dovednosti a schopnosti. V zaměstnání se vyvíjí lidská osobní identita.²⁰

Teoreticky můžeme rozdělit negativní dopady nezaměstnanosti na ekonomické, sociální a psychické (zdravotní). Je však nutno dodat, že negativní důsledky výše zmíněného rizika působí na každého jednotlivce a na každou společnost různě.

¹⁸ BUCHTOVÁ, Božena, Josef ŠMAJS a Zdeněk BOLELOUCKÝ. Nezaměstnanost. 2., přeprac. a aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2013, 187 s. Psyché (Grada). ISBN 978-802-4742-823.

¹⁹ Tamtéž

²⁰ Tamtéž

Ekonomické dopady nezaměstnanosti

Buchtová²¹ tvrdí: „Mezi kořeny nezaměstnanosti a ekonomie existuje velmi blízký vztah. Je to dáno tím, že tytéž proměny, které se podílely na vzniku samostatné vědy o hospodářství, vyústily po několika dalších desetiletích do stádia, které je charakteristické existencí nezaměstnanosti. V poměrně raném stádiu svého vývoje byla ekonomie nucena reagovat na existenci nezaměstnanosti. Ve skutečnosti však původním jevem, který poutal pozornost, nebyla nezaměstnanost, ale zhoršování sociálních podmínek širokých vrstev a rostoucí bída. Těmito změnami se dostal pod silný tlak trh práce, který sehrává v tržním hospodářství nezastupitelnou roli.“

Ekonomické důsledky jsou především spojeny s tím, že ekonomika nevyrábí dostatečné množství produkce, kolik by mohla být schopna vyrábět, nedosahuje tedy svého potenciálního HDP. Tento propad ovlivňuje nejen rozvojové možnosti ekonomiky, ale i možnosti sociálních transferů.²² Transfery jsou platby, za které vláda nevyžaduje přímou protislužbu, tzn. vládní výdaje na sociální politiku.

Sociální dopady nezaměstnanosti

Sociální dopady nezaměstnanosti jsou spojeny se sociální situací, chováním a postojem nezaměstnaných. Následky se pak projevují nejen na nezaměstnaných osobách, ale dotýkají se i jejich rodin, domácnosti a společenského života. Účinky nezaměstnanosti můžeme rozdělit do níže uvedených vlivů:²³

- **Vliv na životní úroveň** z důvodu ztráty pracovního příjmu. V tomto případě nezaměstnaný pobírá jen podporu, či sociální dávky. Následkem dlouhodobé nezaměstnanosti může být chudoba, ztráta sociálních kontaktů a sociální vyloučení.

²¹BUCHTOVÁ, Božena. Nezaměstnanost: psychologický, ekonomický a sociální problém. Vyd. 1. Praha: Grada, 2002, 236 s. ISBN 80-247-9006-8.

²²KREBS, V. Sociální politika. 4., přeprac. a aktualiz. vyd. Praha: ASPI, 2007, s. 294, ISBN 978-807-3572-761.

²³Tamtéž

- Dále je ovlivněna **rodina**, a to již zmíněným poklesem příjmu. Nezaměstnanost může narušit denní zvyklosti a tak dochází i ke změně autority nezaměstnaného v rodině. Také omezuje sociální kontakty rodiny a následně může rozbít partnerské vztahy. Nezaměstnanost také může ovlivnit sňatkovost či porodnost ve smyslu odkládání sňatku či zakládání rodin.
- Nezaměstnaný se dále může potýkat s odlišným **vnímáním času**, což zapříčiňuje narušení obvyklého denního režimu. Čas pro nezaměstnaného přestává být důležitý a mnohdy bývá naplňován nudou a pasivními nebo společensky nežádoucími aktivitami, jako jsou např. nadbytečný spánek, bezúčelné sledování televize nebo internetu, kriminalita a alkoholismus.
- Negativní vliv na **fyzické zdraví** může přijít díky stresu. Při zvýšení míry nezaměstnanosti se často mění i míra onemocnění imunitního, cévního a mozkového i kardiovaskulárního systému.

Psychologické dopady nezaměstnanosti

Nezaměstnanost může vyvolávat stres, pocity beznaděje, apatie a deprese. Negativní pocity ztráty zaměstnání bývají častokrát srovnávány se ztrátou blízkého člověka a psychické rozpoložení dané osoby má také podobné fáze. Tyto fáze se dělí na hněv, popření, hledání viníka, deprese, smíření a zotavení ze ztráty. Rozdíl těchto pocitů je jiný, jedná-li se o krátkodobou a dlouhodobou nezaměstnanost.²⁴

V krátkém období může nezaměstnaný pociťovat i pozitivní pocity jako jsou dostatek volného času a úleva, nebo může prožívat i emoce negativní např. hněv a šok. Dále přichází velice aktivní hledání práce, nezaměstnaný je velice optimistický. Při dalších neúspěších se dostává do situace vážnější a může začínat propadat i panice a depresím. V dlouhodobém horizontu se optimistický postoj mění v pesimistický.²⁵

²⁴ MATOUŠEK, Oldřich. *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2005, s 303. ISBN 80-736-7002-X.

²⁵ Tamtéž

Rozdílné vnímání nezaměstnanosti

Zvládání situací spojených s nezaměstnaností je velmi individuální a ovlivňuje ho řada faktorů. Je to dáno především odolností člověka vůči psychické zátěži. Buchtová²⁶ uvádí: *„Lépe se vyrovnávají s nezaměstnaností ti, kteří navzdory běžnému mínění hledají příčinu u sebe, a ne ve vnějších faktorech. Nepodléhají tolik panice, jsou aktivnější při hledání práce, vidí svou situaci konkrétněji, méně trpí psychosomatickými obtížemi, jsou méně podrážděni a stresováni než jejich osudu odevzdaní spolupracovníci. Lépe zvládají nezaměstnanost lidé, kteří vidí ve ztrátě práce spíše novou osobní šanci.“*

Jedním z hlavních faktorů rozdílného vnímání ztráty zaměstnání je věk. Je to způsobeno rozdílnými finančními povinnostmi v závislosti na životní etapě jednotlivce. Rozdílnost vnímání této situace je dána i pohlavím nezaměstnaných, protože na muže a ženy působí psychologicky a sociálně odlišným způsobem. Pokud přijde žena o práci, pohled na její roli v domácnosti je brán z jiného úhlu, než při ztrátě zaměstnání muže v roli živitele rodiny.²⁷

²⁶BUCHTOVÁ, Božena. Nezaměstnanost: psychologický, ekonomický a sociální problém. Vyd. 1. Praha: Grada, 2002, 236 s. ISBN 80-247-9006-8.

²⁷ Tamtéž

2. Politika zaměstnanosti

Úsilí pomoci těm, kteří ztratili zaměstnání, se objevila v 19. století, kdy se začaly zakládat odborářské fondy na podporu nezaměstnaných. Po první světové válce se rapidně zvýšila nezaměstnanost a instituce vzniklé před první světovou válkou nebyly dostačující. Reformy, které vznikly po světové krizi, přinesly větší ochranu při nezaměstnanosti. Další významný zásah v politice nezaměstnanosti přišel po druhé světové válce, kde v ČSR byl přijat dekret prezidenta, který zaváděl povinnost pracovat na poválečné obnově národního hospodářství.²⁸

Politikou zaměstnanosti se nazývá soubor opatření, kterými jsou spoluutvářeny podmínky pro rovnováhu na trhu práce a pro efektivní využití pracovní síly. Tato politika je utvářena pomocí české legislativy, především zákonem o zaměstnanosti, zákoníkem práce, občanským zákoníkem a pomocí opatření přijatých v rámci EU. Cílem je harmonizace nabídky a poptávky na trhu práce a zlepšení mechanismů mezi nimi.²⁹

Tato politika se zaměřuje především na rozvoj infrastruktury trhu práce, a to pomocí sítě specializovaných institucí. Dále podporuje vytváření nových pracovních míst a pracovních činností. Zaměřuje se na zvýšení adaptability pracovní síly a posílení zabezpečení životních podmínek těm, kteří se stali dočasně nezaměstnanými.³⁰ Politika zaměstnanosti je vykonávána Ministerstvem práce a sociálních věcí, dále jen MPSV a Úřadem práce ČR, dále jen ÚP.

Politika zaměstnanosti je ovlivňována a současně ovlivňuje mnoho dalších politik, jedná se především o politiku sociální, hospodářskou, vzdělávací, veřejnou, regionální politikou. Všechny tyto politiky mají, ale jako hlavní cíl snížit nezaměstnanost. Dalším cílem je

²⁸ TOMEŠ, Igor. *Úvod do teorie a metodologie sociální politiky*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2010, s. 278. ISBN 978-807-3676-803.

²⁹ Tamtéž

³⁰ KREBS, V. *Sociální politika*. 4., přeprac. a aktualiz. vyd. Praha: ASPI, 2007, s.296-297, ISBN 978-807-3572-761.

dosáhnout plné produktivní, svobodně zvolené zaměstnanosti, právo na zaměstnání bez ohledu na rasu, pohlaví, věk, zdravotní stav, majetek a sociální původ.³¹

2.1 Aktivní a pasivní politika zaměstnanosti

Aktivní politika zaměstnanosti, dále jen APZ, má za úkol především zřizování nových pracovních míst, poskytováním příspěvků zaměstnavatelům při zaměstnávání uchazečů o zaměstnávání i uchazečům samotným. Jedná se zejména o tyto nástroje (opatření): investiční pobídky, veřejně prospěšné práce, společensky účelná pracovní místa, příspěvek na zapracování a příspěvek při přechodu na nový podnikatelský program.³²

Pasivní politikou zaměstnanosti je především kompenzace nezaměstnaným osobám po přechodnou dobu v určité míře ztrátu pracovního příjmu. Jedná se především o různé druhy příspěvků a dávek, např.: podpory v nezaměstnanosti, životní minima a podporu při rekvalifikaci.

Existuje tedy rozdíl mezi aktivní politikou zaměstnanosti, která se snaží minimalizovat nezaměstnanost a pasivní politikou zaměstnanosti, omezující se na zlepšení životní situace nezaměstnaných. Pasivní politika zaměstnanosti vyplácí různé podpory a úlevy. Obě politiky se v současnosti uplatňují v různých zemích s odlišnou velikostí.³³

³¹HALÁSKOVÁ, Renáta. Politika zaměstnanosti. Vyd. 1. Ostrava: Ostravská univerzita, 2008, 145, 6 s. Spisy Filozofické fakulty Ostravské univerzity, 177/2008. ISBN 978-807-3685-225.

³²Aktivní politika zaměstnanosti a zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti. Ministerstvo práce a sociálních věcí [online]. 23. 1. 2012 [cit. 2014-08-30]. Dostupné z: <https://portal.mpsv.cz/sz/zamest/dotace/apz>

³³HALÁSKOVÁ, Renáta. Politika zaměstnanosti. Vyd. 1. Ostrava: Ostravská univerzita, 2008, 145, 6 s. Spisy Filozofické fakulty Ostravské univerzity, 177/2008. ISBN 978-807-3685-225.

2.2 Příjmy politiky zaměstnanosti

Finanční prostředky, které jsou nutné pro funkci politiky zaměstnanosti, dále jen PZ, jsou získávány ze sociálního pojištění. Sociální pojištění je společně se státní sociální podporou a sociální pomocí součástí sociálního zabezpečení.

Sociální pojištění je tvořeno především pro případy, na které je možné se připravit odložením části finančních prostředků k řešení budoucí sociální situace. Sociální pojištění je financováno z příspěvků od zaměstnanců, osob samostatně výdělečně činných, dále jen OSVČ, zaměstnavatelů a státu.³⁴ Toto pojištění obsahuje nejen příspěvek na státní politiku zaměstnanosti, ale je zde i obsaženo důchodové a nemocenské pojištění. Z důchodového pojištění se vyplácí tyto důchody: starobní, včetně předčasného starobního důchodu, invalidní, vdovský, vdovecký a sirotčí. Nemocenské pojištění je určeno především pro překlenutí ztráty příjmu z důvodu pracovní neschopnosti, úrazu, ošetření člena rodiny, těhotenství, mateřství, či karantény.³⁵

2.2.1 Politika zaměstnanosti v EU

Tato politika je začleněna mezi tzv. koordinované politiky EU, tzn., že aktivita Evropské unie se v této oblasti zaměřuje na podporu hlavních směrů, na základě kterých vypracovávají jednotlivé členské státy Národní akční plány zaměstnanosti. Mezi tyto směry patří aktivní a preventivní opatření pro nezaměstnané, vytváření nových pracovních míst, řešení změn a posilování adaptability a mobility na trhu práce, rovnost pohlaví, podpora rozvoje lidského kapitálu a jiné.³⁶

³⁴WILDMANNOVÁ, Mirka. Sociální politika. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2005, 128 s. Distanční studijní opora. ISBN 80-210-3657-5.

³⁵Ministerstvo práce a sociálních věcí [online]. 28.8.2014 [cit. 2014-08-30]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/>

³⁶HALÁSKOVÁ, Renáta. Politika zaměstnanosti. Vyd. 1. Ostrava: Ostravská univerzita, 2008, 145, 6 s. Spisy Filozofické fakulty Ostravské univerzity, 177/2008. ISBN 978-807-3685-225.

Výdaje na politiku zaměstnanosti v různých Evropských zemích lze vidět v tabulce č. 1. Průměrné výdaje v členských zemích EU v roce 1985 -2004 dosáhly přes 2 % HDP. V roce 2006 pak průměrné výdaje na politiku práce mírně poklesly na 1,92 % HDP.³⁷

Tabulka 1: Výdaje na politiku práce v roce 2006 v % HDP

Země	Výdaje	Země	Výdaje
Dánsko ¹	4,34	Polsko	1,16
Německo	2,97	Lucembursko	1,04
Belgie	2,9	Slovinsko	0,66
Nizozemsko	2,68	Slovensko	0,65
Finsko	2,54	Maďarsko	0,64
Francie	2,32	Bulharsko	0,63
Švédsko	2,28	Velká Británie	0,6
Španělsko	2,16	Řecko ²	0,56
Rakousko	2,11	Lotyšsko	0,54
EU - 27	1,92	ČR	0,49
Portugalsko	1,84	Rumunsko	0,43
Irsko	1,57	Litva	0,39
Itálie	1,27	Estonsko	0,15

Zdroj: Eurostat (¹ data z roku 2004; ² data z roku 2005)³⁸

³⁷Zastoupení v České Republice. *Evropská komise* [online]. 09/06/2008 [cit. 2014-10-28]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/ceskarepublika/news/issues/080609_cs.htm

³⁸Zastoupení v České Republice. *Evropská komise* [online]. 09/06/2008 [cit. 2014-10-28]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/ceskarepublika/news/issues/080609_cs.htm

3. Sociální zabezpečení v souvislosti s nezaměstnaným

Tato část udává přehled sociálních dávek a sociálních služeb, které jsou poskytovány především nezaměstnaným na území České republiky. Jedná se o určitou síť služeb a dávek, tzv. sociální systém, který poskytuje stát. Snaha státu bývá především zachovat u občanů určitou životní úroveň.

Sociální systém je řízen pomocí legislativy, kterou je občanský zákoník, zákoník práce nebo obchodní zákoník. Pomocí legislativy se určují způsoby evidence, vyřazení, druhy dávek a nároky na ně.

Sociální politika, představuje činnost subjektů cílenou k vytvoření podmínek pro všestranný rozvoj člověka. Aby mohla sociální politika splnit svoje cíle, musí zde být množství různých vzájemně spojených subsystémů, nástrojů, institucí, institutů a norem. Při jejich volbě, konstrukci a aplikaci je třeba určit základní principy, které se v sociální politice promítají a jejichž prostřednictvím je tato politika posuzována. Nejvýznamnější principy sociální politiky jsou sociální spravedlnost, solidarita, participace a subsidiarita.³⁹

Princip sociální spravedlnosti je hlavním principem sociální politiky, touto spravedlností je myšlena, spravedlnost v právním smyslu (právní normy a zásady) a spravedlnost sociální, která znamená pravidla, podle nichž jsou ve společnosti rozdělovány prostředky mezi jednotlivé subjekty. Ve vyspělých zemích je sociální spravedlnost vnímána jako snažení, usilování jedince, který využívá svých sil k uskutečňování svých vlastních zájmů.⁴⁰

³⁹GALVAS, Milan a Zdeňka GREGOROVÁ. Sociální zabezpečení. Vyd. 1. Brno: Masarykova univerzita, 2000, 239 s. Edice učebnic Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně, č. 243. ISBN 80-210-2292-2.

⁴⁰ Tamtéž

Princip solidarity patří mezi základní principy sociálního zabezpečení. Podstata tohoto principu je, že člověk je sociální (společenská) bytostí a svou existencí v jisté míře odkázán i na druhé osoby, je závislý na soužití jako celku.⁴¹

Subsidiarita v souvislosti se sociální politikou by měla zajišťovat určitou míru životních podmínek jedince. Tento princip především vymezuje, jaká je posloupnost pomoci různých subjektů tomu, aby byl jedinec přiměřeně zajištěn.⁴²

Princip participace vymezuje, že jedinci, jejichž život je ovlivňován určitými rozhodnutími a opatřeními, musejí mít možnost účastnit se procesu, který vede k tvorbě a přijímání takových opatření a rozhodnutí.⁴³

3.1 Historie sociálního zabezpečení na území ČR

Sociální myšlení se začalo projevovat na českém území koncem 19. a začátkem 20. století, kde s významnou myšlenkou sociální povinnosti státu vystoupil ekonom prof. Karel Engliš. Zastával názor, že stát by měl pečovat o národní a kulturní rozvoj, rozvoj vzdělanostní a o blahobyt svých občanů. Postupem času přicházely na území tehdejší ČSR nové sociální reformy, z nichž největší význam bylo vytvoření komplexního systému sociálního pojištění pro dělníky v roce 1924. Sociální stát tak vznikl již po první světové válce.⁴⁴

V meziválečném období českou sociální politiku ovlivnila západní koncepce sociálních služeb, avšak po druhé světové válce došlo ke změnám, a to především v období

⁴¹ GALVAS, Milan a Zdeňka GREGOROVÁ. Sociální zabezpečení. Vyd. 1. Brno: Masarykova univerzita, 2000, 239 s. Edice učebnic Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně, č. 243. ISBN 80-210-2292-2.

⁴² Tamtéž

⁴³ Tamtéž

⁴⁴ TOMEŠ, Igor. *Úvod do teorie a metodologie sociální politiky*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2010, s. 123. ISBN 978-807-3676-803.

komunistického režimu. Tehdejší sociální zabezpečení přeneslo zodpovědnost o znevýhodněné občany na stát a jeho orgány. Církevní a jiné nestátní organizace byly postupně rušeny a sociální péče byla centralizována. Po převratu v roce 1989 docházelo k zásadním sociálním reformám a byly přijaty nové zákony, např. zákon o životním minimu. Na našem území se zase začaly objevovat neziskové organizace nebo občanská sdružení. V současné době spravuje sociální služby především Ministerstvo práce a sociálních věcí nebo okresní úřady, dále jen MPSV.⁴⁵

MPSV a jejich úřady jsou orgány rozhodující ve věcech státní sociální podpory a mají právo a povinnost především přezkoumávat správnost a úplnost předložených podkladů. Vydávat rozhodnutí v dávkových věcech a v případě porušení zákonem stanovených povinností ukládat pokuty.⁴⁶

Do sociálního zabezpečení tedy spadá sociální pomoc, státní sociální podpora a sociální pojištění, které obsahuje nemocenské pojištění, důchodové pojištění a státní politiku zaměstnanosti.

3.2 Sociální zabezpečení v EU

Základním cílem sociální ochrany je zajistit, aktivní pomoc, zejména podporování zaměstnanosti, adaptability a vytváření silných stimulů pro práci.⁴⁷ V České republice jsou výdaje na sociální ochranu spíše úspornější než v ostatních evropských zemích, což je dáno

⁴⁵ MATOUŠEK, Oldřich. *Sociální služby: legislativa, ekonomika, plánování, hodnocení*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2007. s 24,27,30. ISBN 80-736-7310-X.

⁴⁶ GALVAS, Milan a Zdeňka GREGOROVÁ. *Sociální zabezpečení*. Vyd. 1. Brno: Masarykova univerzita, 2000, 239 s. Edice učebnic Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně, č. 243. ISBN 80-210-2292-2.

⁴⁷ SLANÝ, Antonín. *Sociální ochrana a důchodový systém*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2004, 70 s. ISBN 80-210-3390-8.

především nízkou podporou v nezaměstnanosti a krátkou délkou jejího pobírání.⁴⁸ Obecně se dá tedy říci, že země s vyšší úrovní HDP na jednoho obyvatele mají tendenci vynakládat na sociální výdaje vyšší podíl HDP⁴⁹, jak lze vidět v tabulce č. 2.

Tabulka 2: Výdaje na sociální ochranu v roce 2007 v % na HDP

Země	Výdaje	Země	Výdaje
Dánsko	29,3	Island	21,2
Francie	29,3	Slovinsko	20,7
Švédsko	28,6	Španělsko	20,3
Rakousko	27	Lucembursko	19
Nizozemsko	26,7	Polsko	18
Německo	26,6	Kypr	17,8
Belgie	25,5	ČR	17,5
Itálie	25,4	Malta	17,5
EU (27 zemí)	25	Irsko	16,9
Finsko	24,6	Slovensko	15,5
Řecko	24,1	Litva	14
Velká Británie	23,8	Belgie	13,7
Švýcarsko	23,3	Rumunsko	13,2
Portugalsko	22,6	Estonsko	12
Maďarsko	22,3	Lotyšsko	11
Norsko	22		

Zdroj: Social Protection Expenditure and Receipts (2007), Eurostat⁵⁰

3.3 Sociální dávky

V současné době jsou poskytovány tyto sociální dávky: přídavek na dítě, příspěvek na bydlení, porodné, rodičovský příspěvek, dávky péstounské péče a pohřebné. Dále je úřadem práce poskytována podpora v nezaměstnanosti a podpora při rekvalifikaci. Osobám

⁴⁸ KELLER, Jan. Nová sociální rizika a proč se jim nevyhneme. Praha: Slon, 2011, 197 p. Knižnice sociologických aktualit, sv. 23. ISBN 80-741-9059-5.

⁴⁹ SLANÝ, Antonín. Sociální ochrana a důchodový systém. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2004, 70 s. ISBN 80-210-3390-8.

⁵⁰ Database. European Commission: Eurostat [online]. 31.10.2014 [cit. 2014-11-08]. Dostupné z: http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=spr_exp_gdp&lang=en

může být vyplacen i příspěvek na živobytí, doplatek na bydlení a mimořádnou okamžitou pomoc. Sociální dávky jsou poskytovány státem a to přímo pomocí MPSV. Jedná se o přidělení určité, většinou peněžní, pomoci. Tyto finanční částky se poskytují občanům, kteří jsou ve svízelné situaci a potřebují sociální podporu. Níže popsané dávky a příspěvky jsou dále zmíněny v kapitolách 5 a 6.

Přídavek na dítě

Tato dávka je poskytována dlouhodobě a je určena rodinám s dětmi s cílem pomoci krýt náklady spojené s výchovou a výživou nezaopatřených dětí. Rodiče se v důsledku výchovy dítěte vzdávají značné části svých příjmů a díky této skutečnosti mají tedy dlouhodobě nižší životní úroveň ve srovnání s bezdětnými rodinami i při totožných pracovních podmínkách. Výše přídavku je poskytována ve třech úrovních, jak je vidět v tabulce č.3. Příspěvek je závislý na výši příjmu rodiny v předchozím kalendářním roce⁵¹. Nárok na tuto dávku mají rodiny s příjmem do 2,4 násobku životního minima

Tabulka 3: Výše přídavku na dítě rozdělené podle věku

Věk nezaopatřeného dítěte	Přídavek na dítě v Kč měsíčně
do 6 let	500
6-15 let	610
15-26	700

Zdroj: Ministerstvo práce a sociálních věcí⁵²

Příspěvek na živobytí

Je základní dávkou pomoci v hmotné nouzi, která má pomoci osobě či rodině při nedostatečném příjmu. Nárok na tuto dávku má osoba, pokud po odečtení přiměřených nákladů na bydlení nedosahuje její příjem částky živobytí. Tato částka je stanovena pro

⁵¹KREBS, V. Sociální politika. 4., přeprac. a aktualiz. vyd. Praha: ASPI, 2007, s. 254, ISBN 978-807-3572-761.

⁵² MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. *Ministerstvo práce a sociálních věcí* [online]. 2011 [cit. 2014-02-15]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/2#nd>

každou osobu individuálně. Výše příspěvku na živobytí je dána rozdílem mezi živobytím osoby či rodiny a jejich příjmem, od kterého se odečtou přiměřené náklady na bydlení.⁵³

Doplatek na bydlení

Patří mezi pomoc v hmotné nouzi a má za úkol řešit nedostatek příjmu k zaplacení nákladů na bydlení osobám, kterým nestačí vlastní příjmy a příspěvky na bydlení. Tato dávka je poskytována nájemci nebo vlastníku bytu, který má nárok na příspěvek na živobytí a výše doplatku je stanovena tak, aby po zaplacení odůvodněných nákladů na bydlení zůstala osobě částka na živobytí.⁵⁴

Mimořádná okamžitá pomoc

Je jednou ze tří dávek pomoci hmotné nouzi a slouží jako finanční pomoc osobám, které se ocitly v situacích, které je nutno bezodkladně řešit.⁵⁵

Tato mimořádná pomoc lze poskytnout pouze za níže uvedených podmínek: ⁵⁶

- Nebytný jednorázový výdaj
- Náklady spojené s pořízením nebo opravou nezbytných základních předmětů dlouhodobé potřeby
- Sociální vyloučení
- Náklady související se vzděláním nebo zájmovou činností nezaopatřeného dítěte a zajištění nezbytných činností souvisejících se sociálně právní ochranou dětí

⁵³ Česká Republika. Zákon o pomoci v hmotné nouzi. In: *111/2006 sb.* 2006. Dostupné z: http://projekty.osu.cz/metakor/dok/zakon-111_2006.pdf

⁵⁴ Tamtéž

⁵⁵ Česká Republika. Zákon o pomoci v hmotné nouzi. In: *111/2006 sb.* 2006. Dostupné z: http://projekty.osu.cz/metakor/dok/zakon-111_2006.pdf

⁵⁶ Přehled sociálních dávek. OLOMOUCKÝ KRAJ. Olomoucký kraj [online]. 2014 [cit. 2014-11-08]. Dostupné z: <http://www.kr-olomoucky.cz/prehled-socialnich-davek-cl-1287.html>

Příspěvek na bydlení

Na tento příspěvek má nárok vlastník nebo nájemce bytu, který je v bytě přihlášen k trvalému pobytu, jestliže jeho náklady na bydlení dosahují částku součinu rozhodného příjmu v rodině a koeficientu 30 % (v Praze 35%) a zároveň součin rozhodného příjmu v rodině a koeficientu 0,30 % (v Praze 0,35 %) není vyšší než částka normativních nákladů na bydlení, která je stanovena zákonem. Všechny podmínky musí být splněny současně.⁵⁷

Příspěvek je časově omezen a to na dobu 84 měsíců v období posledních deseti kalendářních let. Výjimkou jsou domácnosti, které jsou složeny pouze z osob starších 70 let a pro osoby se zdravotním postižením, které bydlí v uzpůsobených bytech.

Podpora v nezaměstnanosti

Je zahrnuta ve Státní politice zaměstnanosti a má za úkol finančně zabezpečit osoby, které jsou dočasně nezaměstnané. Nárok na podporu v nezaměstnanosti má osoba, která je vedena v evidenci uchazečů o zaměstnání na úřadu práce. Tento uchazeč musí získat v posledních dvou letech před zařazením do evidence zaměstnání nebo jinou výdělečnou činnost, kterou vykonává po dobu minimálně 12 měsíců a také odvádí důchodové pojištění. Uchazeč musí požádat o podporu na příslušném Úřadu práce ČR a nesmí pobírat starobní důchod.⁵⁸ Výše této podpory se stanoví podle procentní sazby z průměrného měsíčního čistého výdělku. Procentní sazba podpory činí první dva měsíce podpůrčí doby 65 %, další dva měsíce podpůrčí doby 50 % a po zbývajících podpůrčí dobu 45 %. V případě, že pracovní poměr je ukončen dohodou, nebo výpovědí bez vážného důvodu, je po celou podpůrčí dobu stanovena sazba 45%.

Podpora při rekvalifikaci

⁵⁷KREBS, V. Sociální politika. 4., přeprac. a aktualiz. vyd. Praha: ASPI, 2007, s. 257, ISBN 978-807-3572-761.

⁵⁸Česká Republika. Zákon o zaměstnanosti. In: 435/2004 Sb. 2004. Dostupné z: <http://portal.gov.cz/app/zakony/download?idBiblio=58235&nr=435~2F2004~20Sb.&ft=pdf>

Má za úkol především snížit nezaměstnanost či snížit riziko budoucí nezaměstnanosti. Jde o získání nové kvalifikace nebo prohloubení dosavadní kvalifikace pro lepší pracovní uplatnění osoby. Rekvalifikace pak musí být potřebná, tzn. dosavadní kvalifikace uchazeče nebo zájemce o zaměstnání neumožňuje získání vhodného pracovního místa. Dále musí být rekvalifikace účelná, tzn. po ukončení rekvalifikace je reálná šance získat zaměstnání. Nárok na tuto podporu má uchazeč o zaměstnání zaregistrovaný na úřadu práce, který není poživitelem starobního důchodu.⁵⁹

3.4 Sociální služby

Následující část práce se zabývá sociálními službami a ostatními nástroji sociální pomoci, které mohou být poskytnuty nezaměstnaným. Tyto služby mají především sloužit k prevenci, poskytování rad a pomoci začleňovat lidi na okraji společnosti.

3.4.1 Druhy nástrojů sociálního zabezpečení

Níže uvedené druhy nástrojů jsou rozděleny na poradenství, sociální prevenci a sociálně-právní ochranu.

Poradenství

Úkolem poradenství je poskytovat pomoc při řešení obtížných sociálních situací občanů, do nichž se oni sami nebo jejich příbuzní dostali. Poradenství tedy zahrnuje jak část preventivní, tak i část nápravnou, která se snaží o řešení problémů jednotlivce i jeho rodiny nebo zmírnění důsledků ze vzniklých situací.⁶⁰

⁵⁹Česká Republika. Zákon o zaměstnanosti. In: 435/2004 Sb. 2004. Dostupné z: <http://portal.gov.cz/app/zakony/download?idBiblio=58235&nr=435~2F2004~20Sb.&ft=pdf>

⁶⁰KREBS, V. Sociální politika. 4., přeprac. a aktualiz. vyd. Praha: ASPI, 2007, s. 257, ISBN 978-807-3572-761.

Sociální prevence

Jeden z prvních programů sociální prevence přijala vláda v roce 1993 a v následujících letech se průběžně zabývala stavem sociální prevence v souvislosti s otázkami kriminality. Sociální prevence je služba, kterou se rozumí soubor aktivit ovlivňujících proces socializace a sociální integrace, které jsou zaměřeny na změnu nepříznivých podmínek vedoucích ke vzniku a šíření sociálně patologických jevů. Jedním z cílů je opětovné začlenění osob na okraji společnosti.⁶¹

Sociálně-právní ochrana

Je poskytována především nezletilým dětem a občanům, kteří nemají způsobilost k právním úkonům a osobám, kteří své oprávněné zájmy a svá práva nejsou schopni vlastními silami uplatňovat. Má za úkol i aktivně vyhledávat činnosti jednotlivých sociálních subjektů, včetně prevence sociálně-patologických jevů, tj. alkoholismus, toxikomanie, prostituce a další. Tato prevence je orientovaná na předcházení rizikových vlivů na vývoj dětí a mládeže, případně minimalizuje důsledky působení výše zmíněných jevů.⁶²

3.4.2 Druhy sociálních služeb

Cílem těchto služeb je eliminovat rizika sociálního dopadu a zdravotního dopadu související se způsobem života uživatelů. Dalším cílem je pomoc při zaopatření péče o vlastní osobu či osoby staršího věku, pomáhat prosazovat práva a zájmy a informovat. Tato práce se zaměřuje především na služby poskytované osobám či rodinám ohroženým nezaměstnaností.

⁶¹KREBS, V. Sociální politika. 4., přeprac. a aktualiz. vyd. Praha: ASPI, 2007, s. 257, ISBN 978-807-3572-761.

⁶²Tamtéž

Stacionáře denní a týdenní

Stacionáře poskytují ambulantní služby ve specializovaném zařízení osobám ohroženým užíváním návykových látek, jejichž situace vyžaduje pravidelnou pomoc jiné osoby. Služba poskytuje pomoc při péči o vlastní osobu. Dále poskytuje stravu, ubytování, terapeutickou činnosti a mnoho dalších. Tato služba je poskytována za úplatu.⁶³

Azylové domy

Jde o pobytovou službu na přechodnou dobu osobám v nepříznivé sociální situaci, která poskytuje stravu, ubytování nebo pomoc při prosazování práv a zájmů. Podobnou sociální pomoc lze získat i od instituce. Dům na půl cesty, které také poskytuje ubytování, ale jen pro osoby do 26 let věku.⁶⁴

Kontaktní centra

Patří do nízkoprahového zařízení a má za úkol navazovat kontakt s osobami ohroženými závislostí na návykových látkách. Cílem těchto služeb je minimalizovat sociální a zdravotní rizika spojená s užíváním návykových látek. Služba je poskytována bezplatně a obsahuje především terapeutickou činnost.⁶⁵

Nízkoprahová centra

Jsou zařízení především pro poskytnutí ambulantní služby pro osoby bez přístřeší, tzn. poskytnutí služby ubytovací, stravovací a jsou poskytovány bezplatně. Další nízkoprahová centra jsou zařízení pro děti a mládež ohrožených sociálním vyloučením. Tato služba má zlepšit kvalitu života cílové skupiny předcházením sociálních a zdravotních rizik

⁶³ MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. *Sociální služby* [online]. 2014 [cit. 2014-02-16]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/9>

⁶⁴ Tamtéž

⁶⁵ Tamtéž

souvisejících s jejich způsobem života. Vytváří lepší životní podmínky a lepší začlenění do společnosti.⁶⁶

Noclehárny

Poskytují ambulantní služby osobám bez přístřeší a poskytují možnost přenocování, využití hygienického zařízení a poskytnutí stravy.⁶⁷

⁶⁶ MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. *Sociální služby* [online]. 2014 [cit. 2014-02-16]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/9>

⁶⁷ Tamtéž

4. Analýza dopadů nezaměstnanosti v souvislosti se sociálním systémem

Kapitola se zabývá analýzou přímých i nepřímých dopadů nezaměstnanosti na různé druhy osob, a to jak z pohledu jednotlivce, tak z pohledu společnosti. Nepřímý dopad nezaměstnanosti je dán především v kontextu jednotlivce a jeho chování. Přímé dopady nezaměstnanosti na společnost, jsou dokázány pomocí ekonomických ukazatelů.

4.1 Dopady na jednotlivce a různé druhy obyvatel

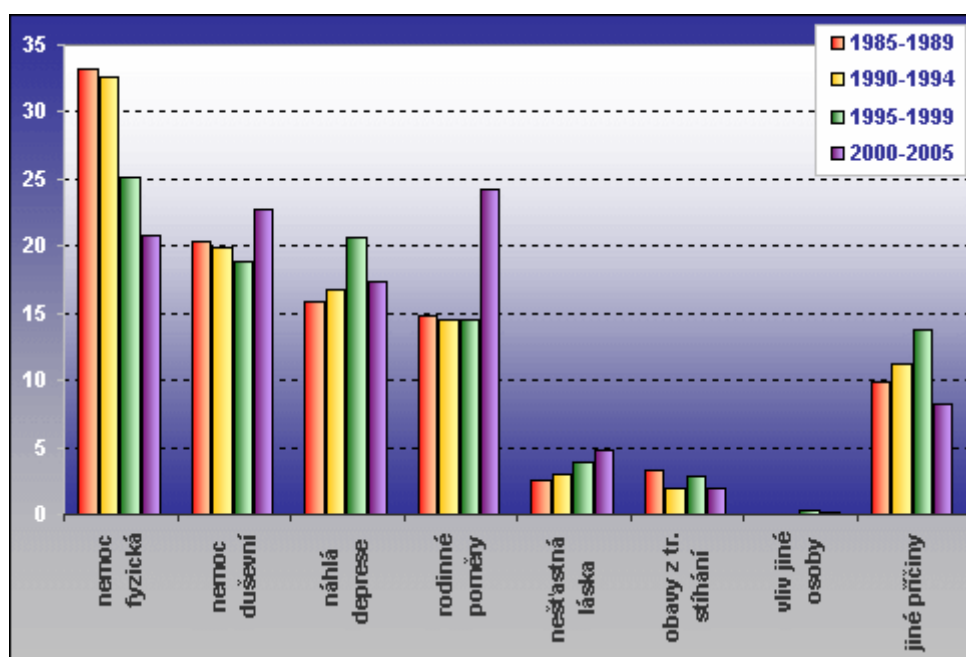
Osoba, která je nezaměstnaná, nemá finanční prostředky, její životní úroveň klesá a začíná být ohrožena rizikem chudoby. Následky chudoby pak mohou být řešeny výše zmíněnými sociálními dávkami či službami, viz kapitola 3. Ve výsledku je tudíž jedinec sice do určité míry chráněn před bídou, ale výše sociálních dávek bývá nedostatečná. Jedním z dalších následků chudoby bývá i vyloučení ze společnosti. To vše pak způsobuje nárůst lidí bez domova, kriminalitu, alkoholismus, vandalismus, gamblerství či v extrémních případech i prostituci a depresi.

Trestná činnost v důsledku nezaměstnanosti může být tedy způsobena nejen nedostatkem finančních prostředků, ale i zvýšenou agresivitou, která je zapříčiněna negativními dopady na psychiku člověka, jak je popisováno níže.

Člověk, který žije v domácnosti s nezaměstnanou osobou, může mít také tendenci pokusit se o podvod či krádež např. v zaměstnání atd. To dokazuje, že nezaměstnanost nemá vliv pouze na konkrétní osobu, ale může tím být ovlivněna i celá rodina. Tento jev má pak za následek rozvrácení domova a následné zvýšení rozvodovosti.

V rozvrácené rodině jsou častokrát vychovávány děti, které si mohou dále do života nést jistý druh komplexů. Jde například o časté hádky, nátlaky rodičů, či domácí násilí. Tyto děti mohou své problémy řešit dalšími negativními jevy dopadající na společnost například šikanou. Rozvod či odloučení partnerů může v mnoha případech mít za následek další snížení finančních prostředků. Ve většině případů je výchova dítěte (dětí) svěřena do rukou

matek, otcové zpravidla opustí společnou domácnost. Tuto situaci je osoba, která opouští společné bydlení, nucena řešit náhradním bydlením, čímž se navyšuje už tak napjatý rozpočet. To vede k dalšímu růstu společensky nežádoucího chování, jako je kriminalita nebo sebevraždy. Stoupající počet sebevražd z důvodu problémů v rodině ukazuje graf č.2, kde je velmi dobře vidět, že v letech 2000 až 2005 došlo k velkému navýšení, lze se domnívat, že za toho mohla právě vysoká míra registrované nezaměstnanosti, která se v roce 2002 a 2003 pohybovala od 9,8 % do 10,3 %.

Graf 2: Vývoj počtu sebevražd v letech 1985 – 2005 dle příčiny v %
Zdroj: Demografie⁶⁸

Úvěry, jak bezúčelné, tak účelné mohou nezaměstnaného dostat do nepříjemné situace. Lidé, kteří jsou vázáni půjčkami, například hypotékou, nejsou schopni díky nezaměstnanosti plnit své závazky vůči věřitelům. Tito lidé, kteří mají nárok na podporu v nezaměstnanosti a v některých případech jen na zkrácenou podporu v nezaměstnanosti, nemohou dostávat sociální dávky. Jejich příjem nemusí nutně spadat do existenčního či

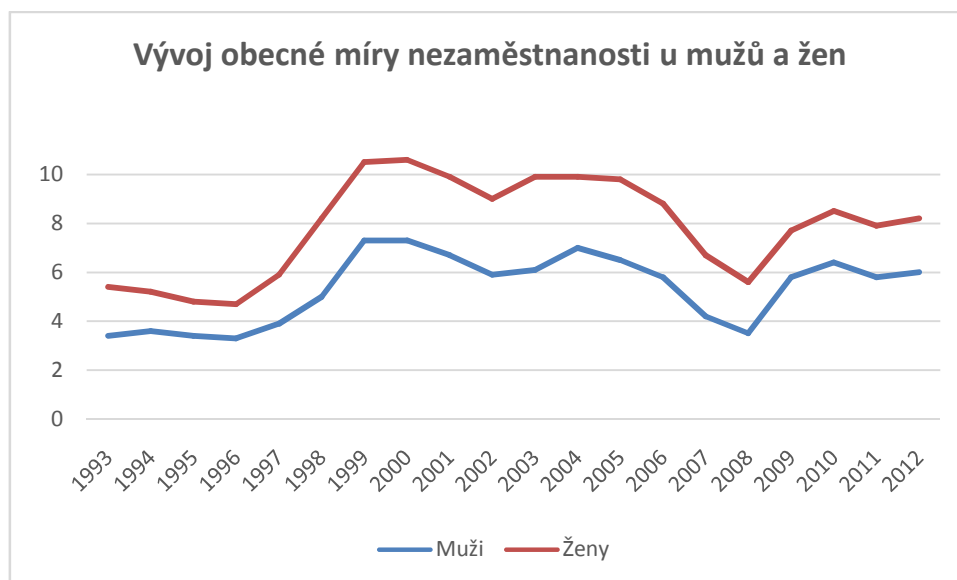
⁶⁸ANALÝZA: Motivace sebevražedného jednání. *Demografie* [online]. 16.11.2007 [cit. 2014-10-28]. Dostupné z: http://www.demografie.info/?cz_detail_clanku&artclID=516

životního minima a mohou se ocitnout v nezáviděníhodné situaci. Tuto skutečnost, pak mohou řešit například nevýhodným prodáním splácené nemovitosti. Ovšem většina z nich pak skončí v rukou exekutorů či řeší problém se splácením další půjčkou.

4.1.1 Pohlaví

Jak bylo řečeno v kapitole 1.2, ženy a muži se na trhu práce uplatňují odlišným způsobem. Hlavním důvodem může být především mateřství. Bezdětné ženy mladšího věku se někdy setkávají s domněnkou zaměstnavatelů, že v horizontu dvou až tří let pravděpodobně budou chtít potomka. Díky tomuto faktu buď taková žena práci nezíská, nebo se jí v zaměstnání nedostane dalšího vzdělávání. Skutečností je, že v dnešní době inovací se během mateřské nebo rodičovské dovolené se může v daném oboru změnit spousta věcí. Navíc žena, která již děti má, je znevýhodněna zvýšeným rizikem častějších absencí. S tímto problémem mohli v minulosti pomoci prarodiče. Avšak vzhledem k aktuálnímu posouvání důchodového věku se stává, že i prarodiče jsou stále pracující. Rodiče tak musí obtížně řešit problémy spojené s vyzvedáváním dětí ze školek nebo s hlídáním potomků například při nemoci.

Rozdílná výše nezaměstnanosti u mužů a žen je vidět v grafu č. 3, kde je zřejmé, že nezaměstnanost žen byla po celou dobu vyšší než u mužů. I když se v současné době prosazuje mnoho kroků k rovnému přístupu k oběma pohlavím, například návrhy kvót pro počty ženy v politice, ke snížení ženské nezaměstnanosti zatím nedochází. Jak lze vidět na níže uvedeném grafu, nezaměstnanost u žen se oproti mužské spíše zvětšovala a to především v letech 1999 – 2008.

Graf 3: Vývoj obecné míry nezaměstnanosti u mužů a žen od roku 1993 – 2012 v %
Zdroj: ČSU⁶⁹

Jak je vidět v grafu č. 4, rozdíly mezi zaměstnáváním mužů a žen jsou i ve světě veliké. Největší rozdíly jsou v méně rozvinutých státech mimo Evropskou unii. Například v Turecku různou míru nezaměstnanosti mužů a žen ovlivňují i náboženské a kulturní faktory. Rozdíly jsou i v zemích jako je Řecko a Itálie. Nejmenší rozdíly v zaměstnávání mužů a žen jsou především v Norsku a ve Švédsku.

⁶⁹ Český statistický úřad [online]. 28.8.2014 [cit. 2014-08-30]. Dostupné z: <http://www.czso.cz/>

Graf 4: Míra zaměstnanosti mužů a žen ve světě v % (data jsou z druhého čtvrtletí, data pro Švýcarsko odhadnutá)

Zdroj: OECD⁷⁰

4.1.2 Vzdělání

Možnost vzdělání je v dnešní době zásadním tématem. Na jedné straně jsou zde ukazatele nižší nezaměstnanosti u lidí vyššího vzdělání, jak lze vidět na grafu č. 5, na straně druhé je zde nedostupnost vyššího vzdělání pro rodiny, které nemají dostatečně vysoké příjmy, jsou na sociálních dávkách nebo pobírají podporu v nezaměstnanosti.

Člověk má svobodnou vůli a dnešní trend určuje, že každý má odpovědnost sám za sebe. Jak se ale může osoba, která nemá trvalý příjem, rozhodnout bez ohledu na okolí a vývoj své životní situace? Jak tedy dosáhnout vzdělání, které, jak je vidět v grafu č. 5, by zvýšilo

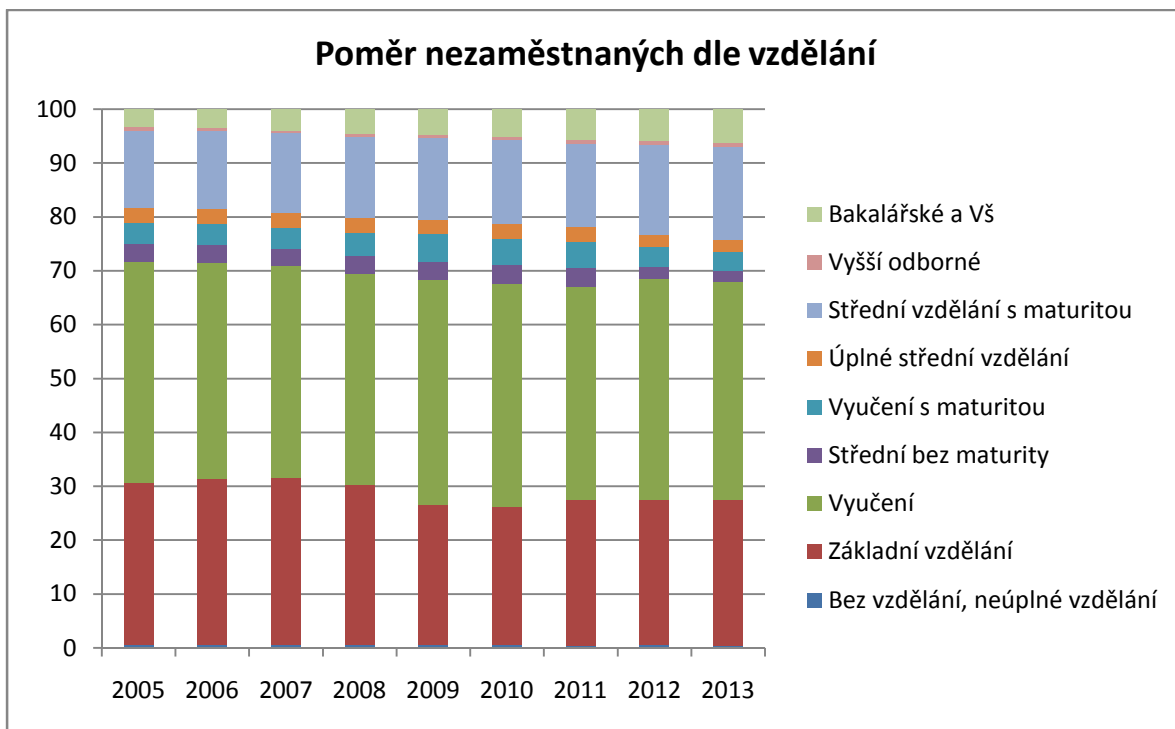
⁷⁰OECD: Organisation for economic co-operation and development [online]. 2013, 5.10.2014 [cit. 2014-10-02]. Dostupné z: <http://stats.oecd.org/Index.aspx?DatasetCode=STLABOUR>

šance uplatnění na trhu, když možnost vzdělání mají jen určité vrstvy obyvatelstva? Navíc podpora od státu je na ústupu, například v roce 2010 stát přestal studentům, v prezenčním studiu, hradit sociální pojištění, tzn., že studentům se doba na školách započítávala do rozhodného období.

Důvodem nezaměstnanosti lidí nižšího vzdělání, především vyučených a lidí se základním vzděláním, je změna orientace z průmyslu na služby. V minulosti se česká ekonomika zaměřovala především na průmysl a zemědělství, ale současné hrubé odhady říkají, že průmysl tvoří okolo 37,4 % českého hospodářství, služby 60 % a zemědělství 2,6 % (údaje z roku 2012)⁷¹.

Paradoxně se ale v současné době začíná objevovat mírné zvyšování nezaměstnanosti u lidí s vysokoškolským vzděláním. Tento fakt může být způsoben velkým nárůstem počtu vysokých škol a tudíž i lidí s univerzitním diplomem. Otázkou ale je, zda lidé, kteří vystudují vysokou školu, budou lépe uplatnitelní než ti, kteří vysokou školu nemají? Nabízí se jasná odpověď. V případě, že osoba studuje obor, který je na trhu práce žádaný, je pravděpodobnost zaměstnání vysoká. Avšak studijní obory, kde poptávka po práci převyšuje nabídku, může tento fakt zvyšovat nezaměstnanost vysokoškoláků.

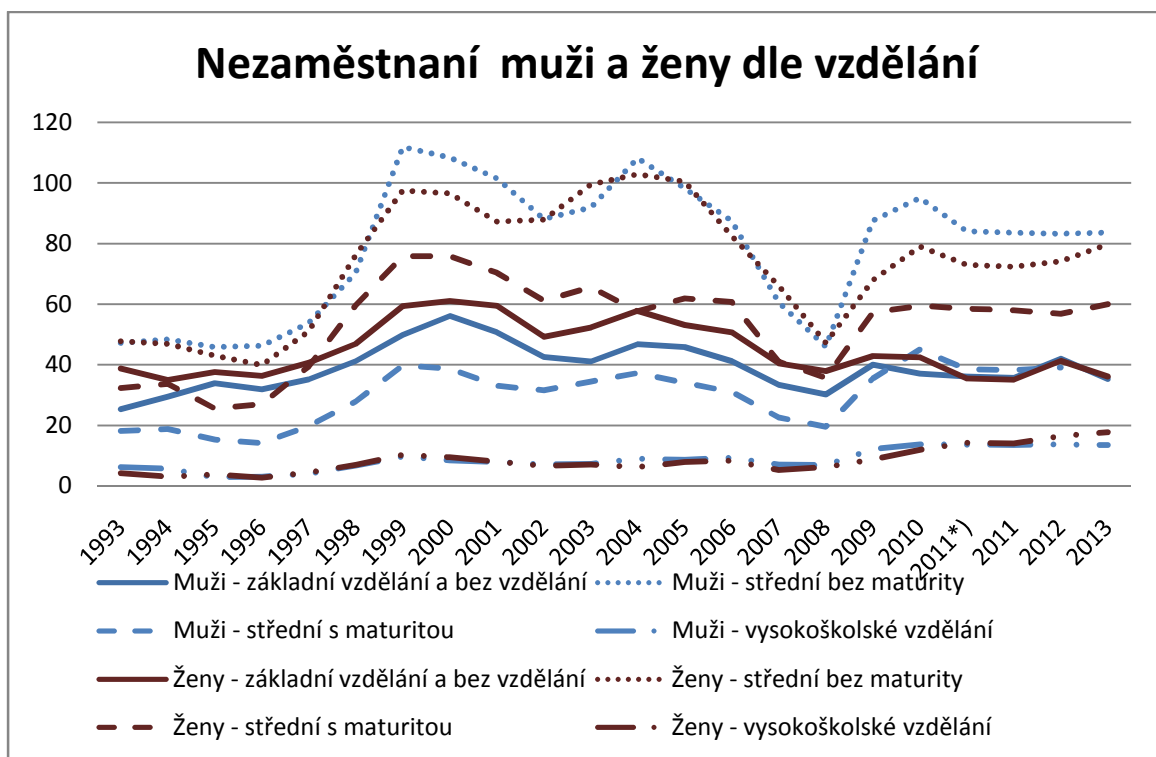
⁷¹TheWorld Factbook. CIA. Central Intelligence agency [online]. June 2014 [cit. 2014-08-31]. Dostupné z: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ez.html>

Graf 5: Poměr nezaměstnaných dle vzdělání (data jsou brána z posledního čtvrtletí v roce)
Zdroj: MPSV⁷²

Pomocí grafu č. 6 lze poukázat na rozdílnou nezaměstnanost mužů a žen v závislosti na vzdělání. Je zde dokázáno, že nejnižší nezaměstnanost mají muži a ženy s vysokoškolským vzděláním. Ovšem největší rozdíly panují u mužů a žen, kteří mají středoškolské vzdělání s maturitou, tento jev je nejvíce znatelný především od roku 1996. Rozdíly byly i u nezaměstnaných mužů a žen se základním vzděláním, ale v současné době jsou na stejné úrovni. Nejvyšší míra nezaměstnanosti je u žen a mužů se středním vzděláním bez maturity. Na grafu je vidět, že od roku 1993 bylo více nezaměstnaných spíše mužů než žen s tímto vzděláním.

⁷²MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. Statistická ročenka trhu práce v České republice 2013. 2014, 256 s. ISBN 978-80-7421-073-0. Dostupné z:
http://www.mpsv.cz/files/clanky/17702/rocenka_2013_v2.pdf

Graf 6: Vývoj nezaměstnanosti u mužů a žen dle vzdělání (v tis.)

*Údaje vážené na data demografické statistiky

Zdroj: Český statistický úřad⁷³

Nízké sociální dávky a nedostatečné sociální služby mohou vést spíše k podpoře šedé ekonomiky. Člověk, který nemá dostatečnou kvalifikaci nebo je jeho kvalifikace nadměrně specifická, je na trhu práce těžko uplatnitelný. Při pobírání nízkých podpor je člověk nucen buď vzít podřadné zaměstnání k jeho vzdělání, schopnostem a dovednostem, nebo se uchýlit k zaměstnávání „na černo“, kde mu budou vypláceny peníze a on tak nebude na pokraji chudoby.

U lidí s nízkou anebo již zastaralou pracovní kvalifikací se odpovědnost, za jejich vlastní jednání, projevuje jako ochota nechat se zaměstnat v kategorii pracujících chudých prakticky bez jakékoliv ochrany ze strany zákoníku práce, jak tvrdí Keller⁷⁴.

⁷³Trh práce v ČR - časové řady 1993 až 2013. Český statistický úřad [online]. 31.7.2014 [cit. 2014-11-30].

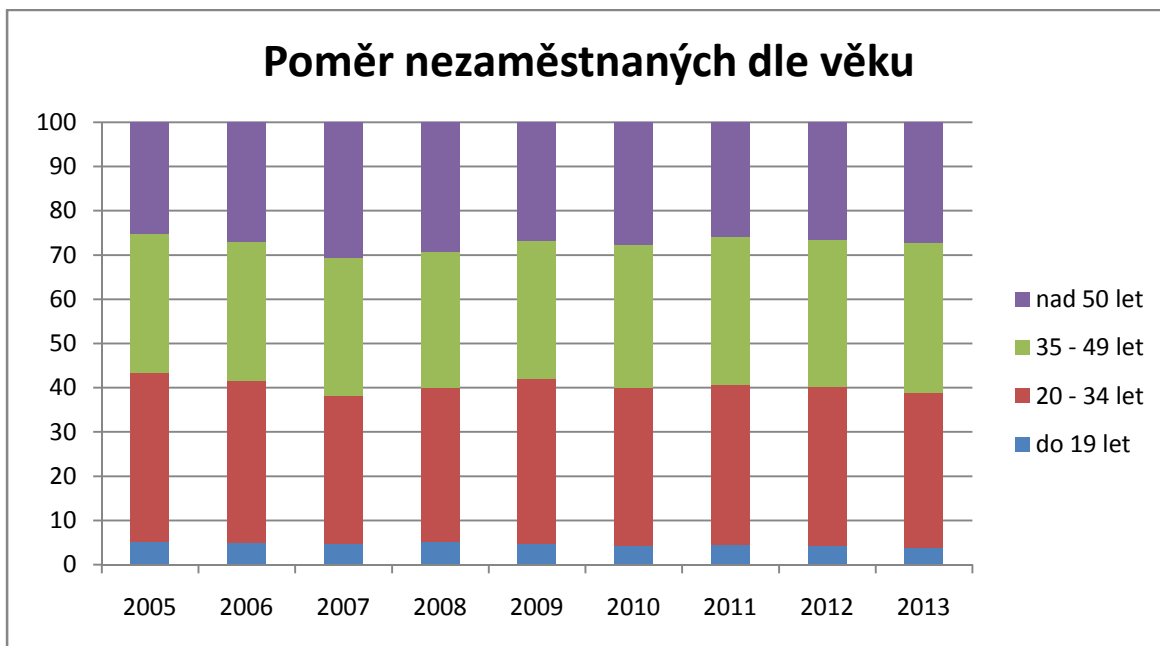
Dostupné z: http://www.czso.cz/csu/2014edicniplan.nsf/kapitola/250130-14-r_2014-30300

4.1.3 Věk osob

V současné době se prodlužuje důchodový věk. V minulosti byl důchodový věk okolo 57 let, ale dnes je zvýšen k 65 letům. Je tedy naprosto jasné, že dopady nezaměstnanosti bude řešit mnohem více osob. Osoby staršího věku jsou méně flexibilní a jen s velkými problémy budou zvládat rychle se vyvíjející technologie, které jsou v dnešní moderní době téměř všude. Tito lidé budou nuceni se přizpůsobit, nebo změnit povolání. V mnoha případech budou těžko uplatnitelní a tak budou muset přijmout méněcenné pracovní místo, které nedosahuje jak jejich vzdělání a zkušenostem a také výše jejich předchozích finančních příjmů. Tito lidé pak mohou často upadat do depresí, ale také je tu zvýšené riziko bezdomovectví, čímž se mohou dostat až na okraj společnosti.

Jak je ukázáno v grafu č. 7, nezaměstnanost u osob starších 50 ti let je mírně rostoucí, větší nárůst nezaměstnanosti je i u osob, které se pohybují ve věkové skupině 20 – 34 let a nárůst je i u nezaměstnaných ve věku od 35 – 49 let. Z níže uvedené tabulky č. 4 je poukázáno na rostoucí důchodový věk u mužů a u žen, takže se dá odhadnout, že tempo růstu nezaměstnanosti u osob starších než 50 let se bude radikálně zvyšovat.

⁷⁴KELLER, Jan. Nová sociální rizika a proč se jim nevyhneme. Praha: Slon, 2011, 197 p. Knižnice sociologických aktualit, sv. 23. ISBN 80-741-9059-5.

Graf 7: Poměr nezaměstnaných dle věku (data jsou brána z posledního čtvrtletní v roce)
Zdroj: MPSV⁷⁵

Je také nutné zde uvést navýšení rozdílu důchodového věku u mužů a u žen, jak uvádí tabulka č. 4. Vláda předpokládá, že důchodový věk pro osoby narozené v roce 1990 bude 69 let a 2 měsíce. Ve srovnání s ročníkem 1950 bude nárůst odchodu do důchodu následující: u mužů by se zvedl věk, ve kterém odcházejí do důchodu o 6 let a 8 měsíců, bezdětným ženám by se zvedl o 8 let a 2 měsíce, ženám s jedním dítětem o 9 let a 4 měsíce a ženám se dvěma dětmi o 10 let a 10 měsíců. Zatím je důchodový věk stanoven na 65 let, ale prognóza důchodového věku je mnohem pesimističtější.

⁷⁵ MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. *Statistická ročenka trhu práce v České republice 2013*. 2014, 256 s. ISBN 978-80-7421-073-0. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/17702/rocenka_2013_v2.pdf

Tabulka 4: Předpokládaný důchodový věk v různých ročnících

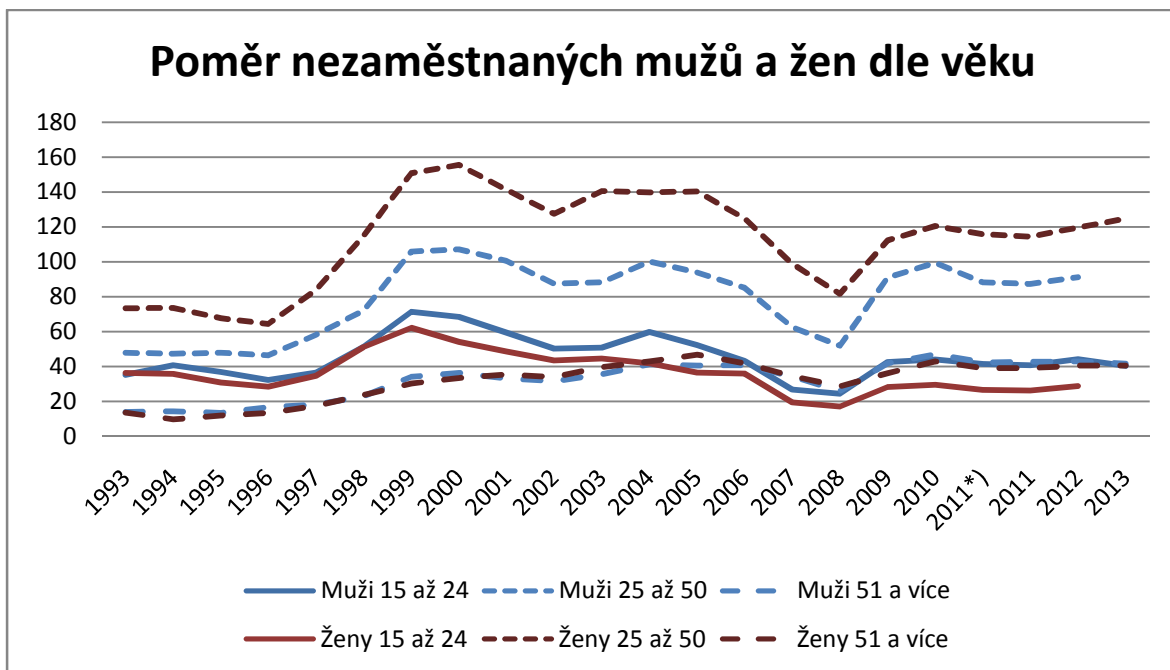
Rok narození	Muž	Žena bez dětí	Žena 1 dítě	Žena 2 děti	Rok narození	Muž	Žena bez dětí	Žena 1 dítě	Žena 2 děti
1950	62+6	61	59+8	58+4	1971	66	66	66	66
1951	62+8	61+4	60	58+8	1972	66+2	66+2	66+2	66+2
1952	62+10	61+8	60+4	59	1973	66+4	66+4	66+4	66+4
1953	63	62	60+8	59+4	1974	66+6	66+6	66+6	66+6
1954	63+2	62+4	61	59+8	1975	66+8	66+8	66+8	66+8
1955	63+4	62+8	61+4	60	1976	66+10	66+10	66+10	66+10
1956	63+6	63+2	61+8	60+4	1977	67	67	67	67
1957	63+8	63+8	62+2	60+8	1978	67+2	67+2	67+2	67+2
1958	63+10	63+10	62+8	61+2	1979	67+4	67+4	67+4	67+4
1959	64	64	63+2	61+8	1980	67+6	67+6	67+6	67+6
1960	64+2	64+2	63+8	62+2	1981	67+8	67+8	67+8	67+8
1961	64+4	64+4	64+2	62+8	1982	67+10	67+10	67+10	67+10
1962	64+6	64+6	64+6	63+2	1983	68	68	68	68
1963	64+8	64+8	64+8	63+8	1984	68+2	68+2	68+2	68+2
1964	64+10	64+10	64+10	64+2	1985	68+4	68+4	68+4	68+4
1965	65	65	65	64+8	1986	68+6	68+6	68+6	68+6
1966	65+2	65+2	65+2	65+2	1987	68+8	68+8	68+8	68+8
1967	65+4	65+4	65+4	65+4	1988	68+10	68+10	68+10	68+10
1968	65+6	65+6	65+6	65+6	1989	69	69	69	69
1969	65+8	65+8	65+8	65+8	1990	69+2	69+2	69+2	69+2
1970	65+10	65+10	65+10	65+10					

Zdroj: webové stránky⁷⁶

Další graf č. 8 ukazuje vývoj věkového zastoupení nezaměstnaných v návaznosti na pohlaví. Jak je vidět nezaměstnanost do roku 1996 spíše klesala, ale od roku 1997 se radikálně zvýšila.

Ve vztahu k věku a k pohlaví jsou na tom nejhůře ženy v produktivním věku 25–50 let. V letech 1993–2004 byl poměr nezaměstnaných mužů a žen ve věku 15–24 poměrně vyšší než u nejstarší skupiny žen a mužů, tedy 51 a více let. Od roku 2004 se poměrně vyrovnává nezaměstnanost starších osob s nezaměstnaností mužů. Z grafu tedy vyplývá, že nezaměstnanost starších osob se od roku 2004 začala zvedat.

⁷⁶Věk odchodu do důchodu, tabulka. *Aktualně.cz* [online]. 2.10.2014 [cit. 2014-10-28]. Dostupné z: <http://www.aktualne.cz/wiki/finance/vek-odchodu-do-duchodu-tabulka/r~i:wiki:1878/>

Graf 8: *Poměr nezaměstnaných mužů a žen dle věku v tis.*
Zdroj: Český statistický úřad⁷⁷

*Údaje vážené na data demograf. statistiky

4.2 Dopady na společnost

Jak již bylo předesláno, nezaměstnanost ovlivňuje nejen přímo osoby, ale i celé rodiny, a tím i společnost. Negativní dopady na společnost mohou být jak přímo ekonomické, jak je uváděno níže, tak mohou zapříčinit i nenávistné a agresivní chování u obyvatelstva. Tento fakt je možné dokázat na chování určité skupiny obyvatel, kteří jsou přesvědčeni, že vysokou nezaměstnanost způsobuje zaměstnávání cizinců.

⁷⁷ Trh práce v ČR - časové řady 1993 až 2013. Český statistický úřad [online]. 31.7.2014 [cit. 2014-11-30]. Dostupné z: http://www.czso.cz/csu/2014edicniplan.nsf/kapitola/250130-14-r_2014-30300

4.2.1 Ekonomické příčiny

Jak je uvedeno v kapitole 3., příjmy pro sociální zabezpečení jsou získávány především ze sociálního pojištění. Příspěvky jsou získávány od státu, zaměstnavatelů, OSVČ a zaměstnanců (vyjma příspěvku na PZ a nemocenského pojištění).

Tabulka č.5 ukazuje vývoj nemocenského pojištění (NP), důchodového pojištění (DP) a státní politiky zaměstnanosti (SPZ) u OSVČ, zaměstnanců a zaměstnavatelů. Většina těchto procentuálních sazeb se radikálně snížila. Zvýšení nastalo u pojištění na podporu v nezaměstnanosti u zaměstnavatelů, za 21 let o 1,1% a u OSVČ o 0,8 %. Toto snižování pojistného zatížení u občanů nebylo ekonomicky efektivní z důvodu navýšení státního deficitu. Výdaje na sociální zabezpečení vzrostly, například v roce 2002 byly výdaje na státní sociální podporu 79 827 milionů a v roce 2013 to bylo již 106 961 milionů.

Tabulka 5: Vývoj sociálního pojištění v %

Poplatník		1993	1994	1996	2004	2009	2010	2014	Vývoj
Zaměstnanec	NP	1,2	1,2	1,1	1,1	0	0	0	↘
	DP	6,8	6,8	6,5	6,5	6,5	6,5	6,5	↘
	SPZ	1	0,75	0,4	0,4	0	0	0	↘
Zaměstnavatel	NP	3,6	3,6	3,3	3,3	2,3	1,4	2,3	↘
	DP	20,4	20,4	19,5	21,5	21,58	21,5	21,5	↗
	SPZ	3	2,25	3,2	1,2	1,2	1,2	1,2	↘
OSVČ	NP	4,8	4,8	4,4	4,4	1,4	1,4	2,3	↘
	DP	27,2	27,2	26	28	28	28	28	↗
	SPZ	4	3	3,6	1,6	1,6	1,2	1,2	↘

Zdroj: Jana Weberová (Pojistné sociálního zabezpečení v kontextu časového vývoje)⁷⁸, Internetový zdroj⁷⁹

Množství osob, které pobíraly podporu v nezaměstnanosti, se během let výrazně měnilo. Tato fluktuace je způsobena různým počtem nezaměstnaných osob a změnou nároku na

⁷⁸ WEBROVÁ, Jana. Pojistné sociálního zabezpečení v kontextu časového vývoje. In: *Teoretické a praktické aspekty veřejných financí*. Praha: Nakladatelství Oeconomica, 3.9.2009, s. 19. ISBN 978-80-245-1513-7.

⁷⁹ Sazba pojistného. Česká správa sociálního zabezpečení [online]. prosinec 2013 [cit. 2014-10-30]. Dostupné z: <http://www.cssz.cz/cz/pojistne-na-socialni-zabezpeceni/vyse-a-platba-pojistneho/sazba-pojistneho.htm>

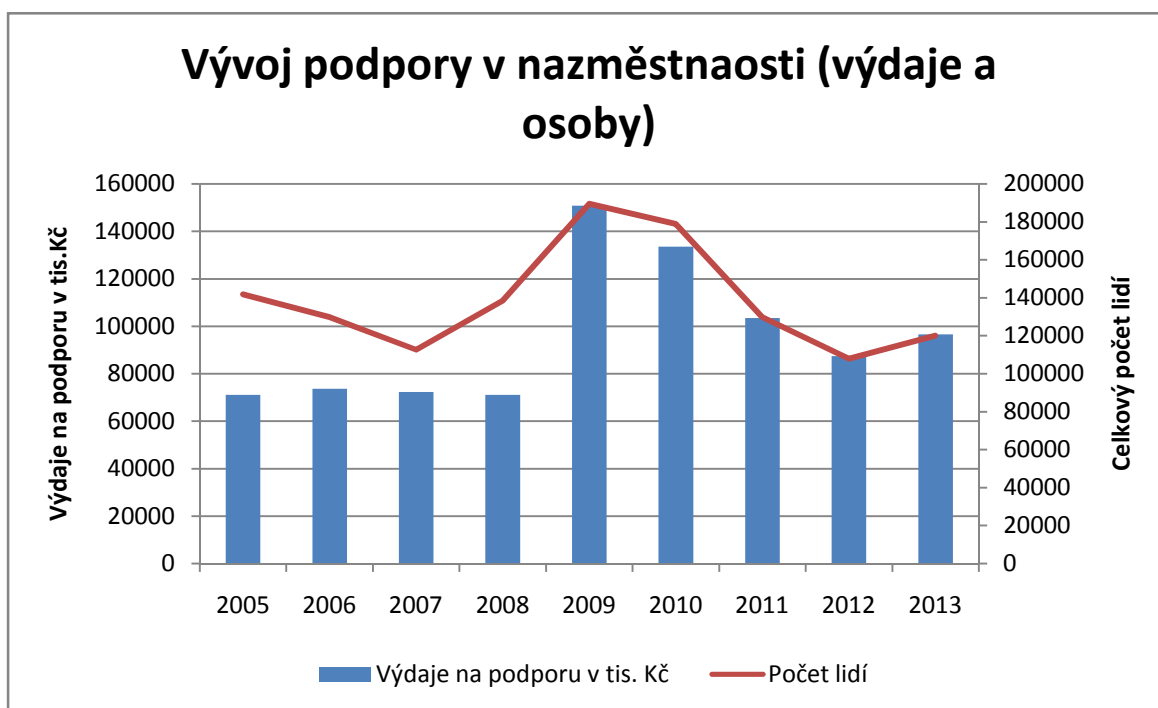
podporu v nezaměstnanosti, tedy podpůrní dobou. Ke konci roku 2009 byla podpůrní doba pro osoby starší 50 let 6 měsíců a pro osoby nad 55 let 12 měsíců. V současné době je podpůrní doba pro osoby starší 50 let 5 měsíců, pro osoby starší než 55 let 6 měsíců a pro osoby starší než 60 let 11 měsíců. Dále za výkyv může výše zmíněná změna nároku na podporu u studentů. Aktuální podpůrní dobu při pobírání nároku na podporu u všech věkových skupin lze vidět v tabulce č. 6.

Tabulka 6: Maximální délka podpory v nezaměstnanosti dle věku

Věk	do 30	40	50	55	60
Nárok na podporu (měsíce)	5	5	5	8	11

Zdroj: vlastní

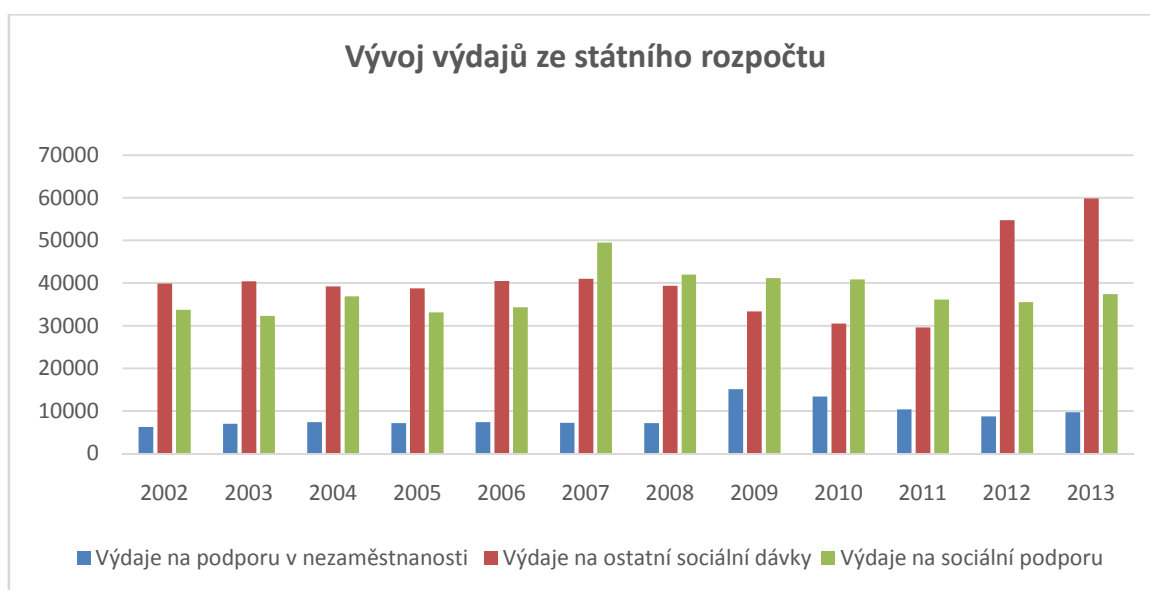
Níže uvedený graf č. 9 ukazuje spojitost mezi počtem lidí pobírajících podporu v nezaměstnanosti a výdaji na vyplacení této podpory. V letech 2005 – 2007 klesal počet lidí pobírajících podporu, ale výdaje na podporu neklesaly, a to díky zvýšení horní hranice této podpory z 10 750 Kč na 11 050 Kč, v roce 2006 vzrostla i výše životního minima.

Graf 9: Vývoj výdajů a počtu osoby pobírající podporu v nezaměstnanosti (výdaje na podporu nezaměstnanosti jsou ve 100 tis. Kč)

Zdroj: MPSV, ČNB

Graf č. 10 je ukázkou zvyšujících se výdajů na sociální podporu a sociální dávky. Následující jev, snižování výdajů na podporu v nezaměstnanosti, ukazuje jistý rozpor. V letech 2010 až 2012 totiž nezaměstnanost vzrostla, jak je vidět v grafu č. 1 v kapitole 1. Jak je tedy možné, že výdaje na podporu v nezaměstnanosti poklesly? Tato otázka se dá jednoduše zodpovědět. Stát totiž od roku 2010 mění možnosti nároku na tuto podporu. Například v roce 2011 bylo rozhodným obdobím myšleno tři poslední roky před zařazením uchazeče do evidence na ÚP. Na rozdíl od roku 2012, kde bylo rozhodné období dva roky. V roce 2010 došlo ke zkracování doby, po kterou měl uchazeč o zaměstnání nárok na podporu a v roce 2011 se snížila výše podpory na 45% průměrného měsíčního výdělku a dále se změnila výše vyměřovacího základu v případě, kdy zaměstnaná osoba ukončila pracovní poměr dohodou. Začátkem roku 2010 také stát přestal platit sociální pojištění za studenty, takže studenti, kteří v současné době nepracují (neodvádějí sociální pojištění) nemají nárok na podporu v nezaměstnanosti. Jak je demonstrováno v grafu, velké snížení a omezení podpory v nezaměstnanosti mělo nejspíše za následek vysoké navýšení výdajů na sociální podporu a výdaje na ostatní sociální dávky.

Graf 10: Vývoj výdajů na sociální systém od roku 2002 – 2013 (v milionech Kč)
Zdroj: Český statistický úřad⁸⁰

⁸⁰Český statistický úřad [online]. 28.8.2014 [cit. 2014-08-30]. Dostupné z: <http://www.czso.cz/>

4.2.2 Dopad na státní rozpočet

Vliv nezaměstnanosti na rozpočet státu lze ukázat kupříkladu na placení zdravotního a sociálního pojištění. V případě nezaměstnanosti platí zdravotní pojištění za uchazeče o zaměstnání evidované na úřadech práce stát. Sociální pojištění je tedy pouze důchodové pojištění, protože výše pojistného na podporu v nezaměstnanosti je 0% a nemocenské pojištění je také 0% u zaměstnance. Důchodové pojištění nezaměstnaného platí stát, ale jen v určité výši, jedná se o náhradní dobu pojištění. Hlavní podmínkou pro placení zdravotního a sociálního (důchodového) pojištění od státu je, že nezaměstnaná osoba bude zapsána v evidenci na příslušném úřadu práce.

Doba vedení v evidenci uchazečů o zaměstnání po 31. prosinci 1995 se započítává vždy, pokud člověk pobírá podporu v nezaměstnanosti. Pokud podporu osoba již nepobírá, započítávají se maximálně tři roky. Doba vedení v evidenci uchazečů o zaměstnání, po kterou podpora v nezaměstnanosti nenáležela před dosažením věku 55 let, se započítá v rozsahu nejvýše jednoho roku. Pro obě období platí, že pro nárok na důchod se tato doba počítá plně, pro výši procentní výměny jen v rozsahu 80 %. Uchazeči o zaměstnání evidovaní na úřadech práce si mohou doplatit chybějící dobu pojištění prostřednictvím dobrovolného důchodového pojištění.⁸¹

Výše odvodu zdravotního pojištění státem je stanovena na základě zákona č.592/1992 Sb. o pojistném na všeobecné zdravotní pojištění novelizován zákonem č. 342/2013 Sb. Stát tedy platí od 1. 11. 2013 za nezaměstnané 787 Kč měsíčně.

Praktický případ

Negativní dopad na rozpočet bude prokázán na modelovém příkladu tří osob ve věku 40 let, které mají čistý měsíční příjem 8 500 Kč, 14 000 Kč a 25 000 Kč. Velikosti těchto mezd jsou dány od minimální mzdy až po nadprůměrnou mzdu. Všichni tři mají dvě

⁸¹ Jak se započítává doba nezaměstnanosti do starobního důchodu?. *Česká správa sociálního zabezpečení* [online]. 2008 [cit. 2014-12-13]. Dostupné z: <http://www.cssz.cz/cz/casopis-narodni-pojisteni/archiv-vydanych-cisel/clanky/jak-se-zapocitava-doba-nezamestnanosti-do-starobniho-uchodu.htm>

nezaopatřené děti ve věku 8 a 16 let a využívají slevu na dani. Daňové zvýhodnění je dáno na výchovu nezaopatřených dětí, a to ve výši 1 117 Kč na první i druhé dítě.

V tabulce č. 7 je uvedena výše zdravotního pojištění, sociálního pojištění (nemocenské, důchodové pojištění, státní podpora zaměstnanosti), daňové zvýhodnění slev na dani a zálohy na dani placené měsíčně, a to v případě, že osoba je zaměstnaná. Celkem stát dostane na daňových zálohách 3 614 Kč, 7 650,92 Kč a 15 511 Kč.

V případě nezaměstnanosti uchazeč o zaměstnání neplatí zálohy na daň, a tak je o výše zmíněné měsíční částky stát ochuzen. Za předpokladu, že by uvedené osoby byly zaregistrovány na příslušném úřadu práce, pracovní úřad by za ně ještě odváděl zdravotní pojištění ve výši 787 Kč za každý měsíc.

Tabulka 7: Srovnání odvodů u různých příjmových skupin za měsíc v (případě zaměstnání)

Hrubá mzda	7041		14811		30 048	
Čistá mzda	8500		14000		25000	
	1*	2**	1*	2**	1*	2**
Zdravotní pojištění (4,5%; 9%)	317	634	667	1333	1353	2705
Sociální pojištění:						
nemocenské (0%; 2,3%)	0	132,01	0	340,68	0	691,1
důchodové poj. (6,5 %;21,5%)	458	1514,5	963	3184,5	1954	6460,32
státní podpora zam. (0%; 1,2%)	0	84,53	0	177,74	0	360,58
Daň. Zvýhodnění	2234		2234		2234	
Záloha na daň po uplatnění slev	1425		2985		6045	
Celkem stát dostane(sociální pojištění + záloha na daň)	3614		7650,92		15511	

*1. Zaměstnanec, **2. Zaměstnavatel

Zdroj: Vlastní zpracování

Stát tedy přichází v případě nezaměstnanosti těchto osob o sociální pojištění, jak u zaměstnanců, tak i u zaměstnavatelů. V případě, že osoba bude mít nárok na podporu v nezaměstnanosti, bude muset stát vyplácet tuto podporu. Konkrétní výše podpory u modelových osob, lze vidět v tabulce 8. V této tabulce lze vidět výše a délka podpory v nezaměstnanosti v případě ukončení pracovního vztahu dohodou nebo výpovědí ze strany zaměstnavatele a to buď z organizační změny, nadbytečnost atd.

Tabulka 8: Výše podpory u osob s různými mzdami, v případě ukončení pracovního vztahu dohodou o výpovědi

Výše měsíční čisté mzdy	8 500		14 000		25 000	
Ukončení pracovního poměru	Dohodou	Výpověď	Dohodou	Výpověď	Dohodou	Výpověď
Nárok na podporu (měsíce)	5	5	5	5	5	5
Výše podpory (od 1.–2. měsíce)	3 825	5 525	6 300	9 100	11 250	14 281
Výše podpory (od 3–4. měsíce)	3 825	4 250	6 300	7 000	11 250	12 500
Výše podpory (5. měsíc)	3 825	3 825	6 300	6 300	11 250	11 250
Celkem podpora	19 125	23 375	31 500	38 500	56 250	64 812

Zdroj: Vlastní zpracování

Nejen že nezaměstnaní lidé neplatí přímé daně, ale jsou nuceni i omezit nákup statků a služeb. Nezaměstnaná osoba má příjem buď v podobě podpory v nezaměstnanosti a sociálních dávek nebo pouze příjem ze sociálních dávek. Tyto příjmy ale většinou dostačují jen na ty nejzákladnější produkty. V tomto případě se tedy odkládá nákup všech postradatelných statků a nepředpokládá se ani spoření či nákup normálních produktů.

Celkové náklady na jednoho nezaměstnaného v roce 2009 činily 21 923 Kč měsíčně, pokud nezaměstnanost dosahovala střední doby, tj. 5 měsíců. Přímá ztráta odvodů byla vyčíslena na 42 055 Kč za rok. Pro dlouhodobě nezaměstnané byla vyčíslena ztráta z veřejných rozpočtů na 100 932 Kč za rok. Dále vyplývá, že při předpokládané délce nezaměstnanosti 5 měsíců vyplatí stát podporu v nezaměstnanosti ve výši 36 155 Kč. Přímé náklady z veřejného rozpočtu na jednoho průměrného nezaměstnaného byly

vypočteny na 78 210 Kč (podpora v nezaměstnanosti, neodvedené daně) a nepřímé náklady byly odhadnuty na 31 405 Kč, celkem tedy 109 615 Kč.⁸²

4.2.3 Sociální dávky a služby

Nezaměstnaní lidé jsou nuceni kupovat si jen nezbytné věci, odkládají investice a nespoří si. Fakt, že jsou lidé déle nezaměstnaní, má vliv na státní rozpočet, který je zatížen zvýšenými požadavky na sociální dávky a služby. Tyto sociální dávky a služby jsou vypláceny státem, proto je vhodné ukázat jejich postupný vývoj v čase. Tabulka č. 9 zachycuje vývoj počtu služeb, jejich kapacitu a počet neuspokojených žádostí.

Jak je vidět v průběhu sedmi let počty sociálních služeb vzrostly více než o dvojnásobek, zatímco celková kapacita pro potřebné osoby se zvedla mnohem méně, přesně o 1,01 násobku. Avšak počet neuspokojených žádostí stoupl o 3,43 násobku. Z toho lze usoudit, že nárůst počtu služeb a jejich kapacita byla nedostatečná. Tyto služby jsou především: Azylové domy, Domy na půl cesty, Noclehárny, Terapeutické komunity, Chráněné bydlení, Domovy se zvláštním režimem, Týdenní stacionáře, Krizová pomoc, Sociální poradenství, Raná péče, Nízkoprahová denní centra, Nízkoprahová zařízení pro mládež, Denní stacionáře, centra denních služeb, Služby následné péče, Sociálně terapeutické dílny sociální rehabilitace a Intervenční centra.

Tabulka 9: Vývoj sociálních služeb

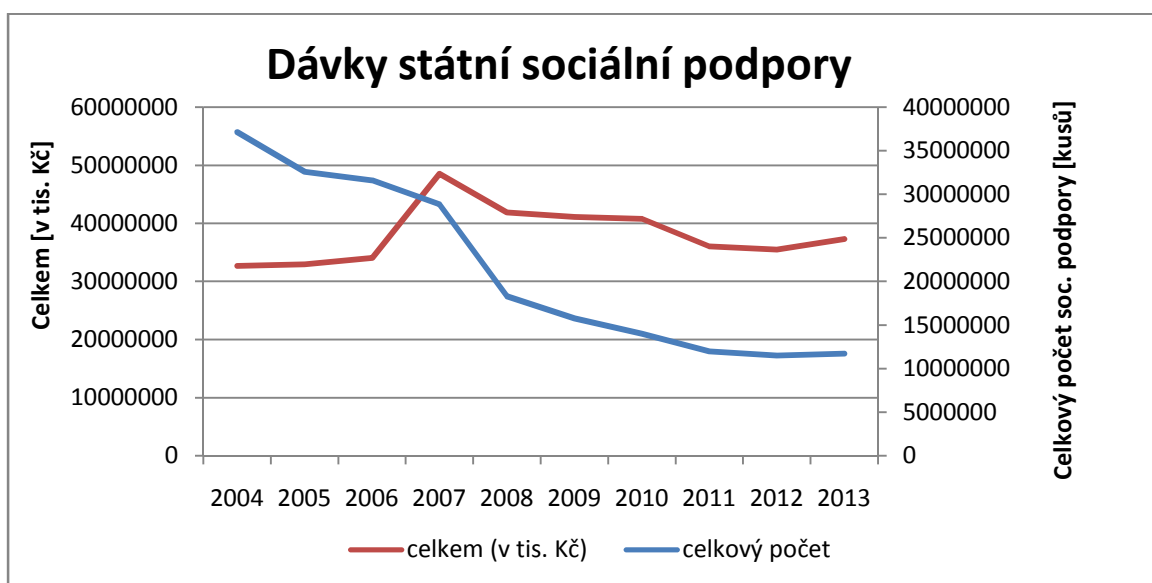
	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Počet sociálních služeb	1214	1610	2949	2957	3127	3075	3185	3240
Kapacita celkem	80352	75062	71437	77951	79410	79608	79937	81183
Počet neuspokojených žádostí o soc. služby*	-	8965	19510	27620	26330	35819	31208	30808

* nejsou zahrnuty domovy pro seniory domovy pro osoby se zdravotním postižením, údaje v roce 2006 nezjištěny

Zdroj: Ročenky MPSV

⁸²Politická ekonomie. Praha: VŠE, 2011, č. 5. ISSN 0032-3233. Dostupné z: <http://www.vse.cz/polek/>

Počet sociálních dávek v průběhu času se radikálně snížil. V roce 2000 byly zrušeny sociální příplatky, zaopatřovací příspěvky a příspěvky na dopravu. Sociální příplatek byl především pro rodiče, které pečovali o nezaopatřené dítě a měli nižší příjem než určitý násobek ŽM. Zaopatřovací příspěvek měl chránit základní potřeby nezaopatřeného dítěte v případě, že jeho otec sloužil vojenskou, civilní službu, či základní službu v Armádě České republiky. Příspěvek na dopravu, měl za úkol krýt část nákladů v případě dojíždění do škol nezaopatřených dětí. V grafu č. 11, je vidět, jak v průběhu času celkový počet státní sociální podpory pokles, nicméně neúměrně k tomu klesaly vyplacené dávky.

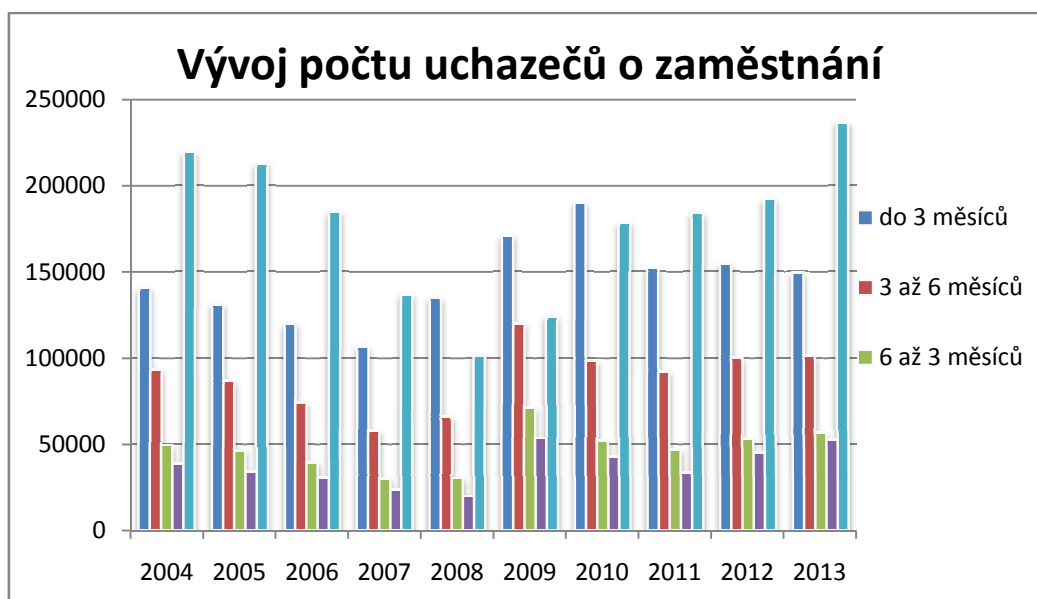
Graf 11: Vývoj dávek státní sociální podpory (v tis., v ks)
Zdroj: MPSV

4.2.4 Dlouhodobá nezaměstnanost

Důležitým aspektem u dopadů nezaměstnanosti je délka jejího trvání. Největší škodu napáchá dlouhodobá nezaměstnanost jak na společnost, tak i na jednotlivce. Na jednotlivce dlouhodobá nezaměstnanost negativně působí, mnohem více. Začínají se prohlubovat psychické i fyzické problémy, člověk se pak stává pesimistickým či apatickým ke své situaci a přestává aktivně hledat práci. Na rozdíl od krátkodobé nezaměstnanosti, jako je například frikční nezaměstnanost, dlouhodobá nezaměstnanost zatěžuje mnohem více státní rozpočet.

Člověk, který v průběhu svého produktivního věku je opakovaně nezaměstnaný, spadá do kategorie dlouhodobě nezaměstnaných. Tento jev nastává, pokud je velké riziko nezaměstnanosti a u rizikových skupin nezaměstnaných (tj. lidé z určitých sociálních kategorií jako jsou málo kvalifikované osoby). Pokud se jedná o krátkodobě nezaměstnaného člověka, který se má vrátit do pracovního procesu, tak stát vynakládá daleko menší finanční prostředky, než pokud má opět najít práci a začít pracovat dlouhodobě nezaměstnaný. Výše rizika dlouhodobé nezaměstnanosti nebo opakované nezaměstnanosti je rozdílná u různých regionů.⁸³

Dalším problémem dlouhodobé nezaměstnanosti je, že tyto osoby nepřispívají nebo jen z části za ně přispívá stát, do důchodového pojištění, a proto jim tedy nemusí vzniknout nárok na starobní důchod. V případě splnění podmínky stanovené doby placení důchodového pojištění nastává další úskalí, čímž je výše vlastního starobního důchodu, která se počítá z průměrné mzdy v průběhu pracovního procesu.

Graf 12: Vývoj počtu uchazečů o zaměstnání podle délky nezaměstnanosti
Zdroj: Ročenky MPSV

⁸³MAREŠ, Petr. *Nezaměstnanost jako sociální problém*. Vyd. 3., upr. Praha: Sociologické nakladatelství, 2002, 172 s. Studijní texty, sv. 6. ISBN 80-864-2908-3.

Na grafu č. 12 je ukázán vývoj počtu uchazečů o zaměstnání evidovaných na úřadech práce dle délky nezaměstnanosti v letech 2004 až 2013. Je vidět, že skoro pokaždé je trvání evidence nad 12 měsíců největší. To neplatí pro roky 2008, 2009 a 2010, zde je nejvyšší doba evidence do 3 měsíců a dá se usuzovat, že v tomto případě byla na vině hospodářská krize, která měla v roce 2008 za následek velké navýšení osob evidovaných na ÚP do 3 měsíců a díky tomu se v roce 2009 zvýšil počet osob evidovaných na ÚP od 3 – 6 měsíci.

5. Nedokonalosti ochrany před rizikem nezaměstnanosti

Výše nejistoty před rizikem ztráty zaměstnání je u každého jednotlivce subjektivní. Je však logické, že čím větší počet lidí je nezaměstnaných, tím více se nejistota projeví i u těch, co práci mají. Stát zaručuje určitou míru jistoty při ztrátě zaměstnání. Občané jsou tedy do určité míry chráněni před dopady nezaměstnanosti. Státní orgány vytvářejí legislativní opatření, která jednak určují pravidla zaměstnávání, ale také by měla mít za úkol snižovat míru nezaměstnanosti. Nabízí se tak otázka, zda zabezpečení, které zajišťuje stát, je dostačující.

Praktický příklad

Pro názornost si zvolíme tři osoby s různou výší příjmů. Všichni dohodou ukončili pracovní poměr uzavřený na dobu neurčitou. Všichni též vychovávají po dvou dětech a žijí s nimi (8 a 16 let). Jejich věk je 40 let, nejsou zdravotně postižení a nikdo z nich nedostal odstupné. Výše čisté mzdy je i v tomto případě 8500 Kč, 14 000 Kč, a 25 000 Kč. Nebydlí v Praze, pravidelně platí nájem 3 000 Kč měsíčně a ostatní náklady na bydlení (voda, energie, atd.), které činí též 3 000 Kč.

5.1 Sociální zabezpečení v kontextu s rizikem nezaměstnanosti

Výše podpory v nezaměstnanosti je závislá na věku, druhu ukončení pracovního poměru, výši čisté mzdy a délky pobírání podpory. V tabulce č. 8 lze vidět výši podpory v případě ukončení pracovního poměru dohodou a výpovědi ze strany zaměstnavatele u osoby, které je 40 let.

V tabulce č. 10 je ukázán případ, kdy všechny tři osoby pracují. Velikost příjmu je u první osoby nedostačující, a proto má nárok na příspěvky a doplatek v celkové velikosti 8 960 Kč. Druhá osoba s příjmem 14 000 Kč má také nárok na příspěvky v celkové výši 3 110 Kč a osoba s nejvyšším čistým příjmem 25 000 Kč nemá nárok ani na příspěvky, ani na doplatek.

Z níže uvedené tabulky by mohlo na první dojem vyplývat, že objem příjmu po přičtení celkových příspěvků je značný, ale jak je popisováno v zadání, osoba je samoživitel a tudíž hradí veškeré náklady na bydlení, stravování a živobytí pro tři osoby sama. Otázkou tedy je, zda příjem i s příspěvky dostává na běžný život? V případě, kdy by tyto osoby měly ještě sjednaný úvěr, čímž by jejich náklady ještě zvýšily, je logické, že by jim vzniklo riziko chudoby.

Nicméně je paradoxní, že osoba, která vydělává nejméně, má celkové prostředky na živobytí o 350 Kč měsíčně vyšší než osoba, která má čistý příjem 14 000 Kč. Otázkou tedy je, zda by nebylo vhodné zvýšit příspěvky u osob s podprůměrnou mzdou.

Tabulka 10: Výše přídatků, příspěvků a doplateků v případě zaměstnání

Výše měsíční čisté mzdy	8 500	14 000	25 000
Přídavek na dítě	1 310	1 310	0
Příspěvek na bydlení	3 450	1 800	0
Příspěvek na živobytí	3 435	0	0
Doplatek na bydlení	765	0	0
Celkové příspěvky	8 960	3 110	0
Celkové prostředky na živobytí	17 460	17 110	25 000

Zdroj: Vlastní zpracování

Srovnáme tedy situaci našich osob, které ukončily pracovní poměr dohodou, splňují nárok na podporu v nezaměstnanosti a dostávají níže uvedené příspěvky, doplatek na bydlení a podporu v nezaměstnanosti. Jak je vidět v tabulce č. 11, jejich situace se citelně zhoršila.

Tabulka 11: Výše podpory, příspěvků a doplateků v případě, kdy nezaměstnaný má nárok na podporu v nezaměstnanosti

Výše čisté mzdy (nepobírá)	8 500	14 000	25 000
Podpora v nezaměstnanosti	3 825	6 300	11 250
Přídavek na dítě	1310	1310	0
Příspěvek na bydlení	3 681	3681	2625
Příspěvek na živobytí	4922	0	0
Doplatek na bydlení	1171	0	0
Celkové prostředky na živobytí	14 909	11 291	13 875

Zdroj: Vlastní zpracování

Rozdílná výše příjmů v době zaměstnání a nezaměstnanosti je snížena o 2 551 Kč, 5 819 Kč a 11 125 Kč. To znamená, že největší propad v příjmech pocítí lidé, kteří pobírají vyšší příjmy, nicméně nejhůře je na tom osoba s příjmem 14 000 Kč viz dále, která ve výsledku dostává méně než osoba s minimální čistou mzdou a to pouze 11 291 Kč.

Největší finanční propad měla osoba, která vydělává 25 000 Kč. Příjem této osoby klesl o 44,5 %, což je téměř o polovinu jejího příjmu. Osoba vydělávající 14 000 Kč ztratila ze svého příjmu 34 % a osoba se mzdou 8 500 Kč by přišla o 14,61%. Navíc lidé, kteří mají vyšší příjmy, si mohou uspořit mnohem více než lidé, kteří mají příjmy pouze na pokrytí svých nejnnutnějších nákladů.

Snížení příjmu v relativně mladém věku může mít, ale mnohem hlubší následek v podobě neschopnosti takového člověka spořit si na stáří (to se týká především penzijního připojištění). Důchodová reforma, která proběhla v roce 2011, má nabádat občany, aby si spořili na důchody, ale již nebere v potaz dlouhodobou nezaměstnanost. Člověk, který je nezaměstnaný jednak nebude spořit a jednak bude nucen si již nastřádané úspory vybrat a využít je na současnou spotřebu.

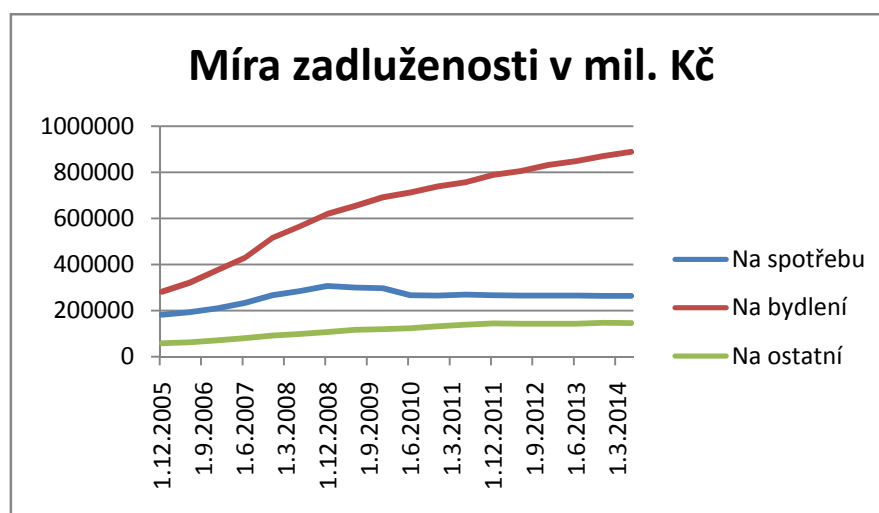
V roce 2013 byla průměrná výše měsíčního příspěvku od účastníka do penzijního připojištění 568 Kč měsíčně a počet účastníků byl 4 599 209 osob, z toho 4 399 656 osob dosáhlo na státní příspěvky. Z toho vyplývá, že 199 553 účastníků si spoří méně než 300 Kč měsíčně.^{84,85}

Podpora v nezaměstnanosti je poskytována, po velmi omezenou dobu. V případě dlouhodobé nezaměstnanosti je příjem ještě menší a lidé se tak ocitají ve velmi nejistém postavení. Tato situace donutí člověka sáhnout na veškeré úspory, prodat svou nemovitost

⁸⁴Základní ukazatele vývoje penzijního připojištění. *Ministerstvo financí: České Republiky* [online]. 18. 8. 2014 14:00 [cit. 2014-12-13]. Dostupné z: <http://www.mfcr.cz/cs/soukromy-sektor/monitoring/vyvoj-penzijniho-pripojisteni/2014/zakladni-ukazatele-vyvoje-penzijniho-pri-18814>

⁸⁵ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. Vybrané ukazatele penzijního připojištění penzijních fondů [online]. 2011 [cit. 13-12-2014]. Dostupné z: [http://www.czso.cz/csu/2013edicniplan.nsf/t/0500383CA7/\\$File/94041316.pdf](http://www.czso.cz/csu/2013edicniplan.nsf/t/0500383CA7/$File/94041316.pdf)

či zastavit veškerý majetek. Dalším případem je koloběh půjček, který mívá fatální následky. Někteří lidé mohou být tak zoufalí, že se uchylují ke kriminalitě. Jak je vidět na grafu č. 13, míra zadluženosti roste. Největší nárůst zaznamenaly úvěry na bydlení, nicméně objem úvěrů na ostatní statky vzrostl v letech 2005 až 2014 o 60,2 % a objem půjček na spotřebu o 31,2 %.

Graf 13: Celkové zadlužení domácností v České Republice v mil. Kč
Zdroj: Česká národní banka⁸⁶

Nejdelší podpora se přiznává osobám nad 60 let, a to na 11 měsíců. Otázkou tedy je, co se stane s lidmi, kteří po tuto dobu nenajdou práci? Osoby, které jsou blízko důchodovému věku, mohou využít předčasného odchodu do důchodu, ale pouze za předpokladu, že se jim zkrátí výše vyplácení starobního důchodu.

Při dlouhodobé nezaměstnanosti, čímž se myslí více než jeden rok, pak lidé ztrácejí své pracovní návyky a upadají do frustrace. Tento fakt může vést k dalšímu umocnění špatné situace, jak na nezaměstnaného, tak celé rodiny. Situace dlouhodobě nezaměstnaných je zobrazena opět na modelovém příkladu 40letých osob, které nyní již nemají nárok na podporu v nezaměstnanosti.

⁸⁶ Celkové zadlužení domácností. Česká národní banka [online]. 2014 [cit. 2014-12-13]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/cnb/STAT.ARADY_PKG.PARAMETRY_SESTAVY?p_strid=AD&p_sestuid=1538&p_tab=1&p_lang=CS

Tabulka č.12 zobrazuje situaci, kdy nezaměstnaný je na úřadu práce již delší dobu a nemá nárok na podporu v nezaměstnanosti. Oproti situaci, která byla ukázána v předešlé tabulce, si osoba s nejnižšími příjmy pohoršila o 309 Kč na rozdíl od vyšších příjmů, u kterých se situace zlepšila o 3 309Kč a o 725 Kč. Dvě ze tří osob si tedy polepší, když nebudou pobírat podporu, nicméně je to na úkor zvyšujících se nákladů na sociální zabezpečení, které zaplatí stát.

Tabulka 12: Výše podpory, příspěvků a doplateků v případě, kdy nezaměstnaný nemá nárok na podporu v nezaměstnanosti

Výše čisté mzdy (nepobírá)	8 500	14 000	25 000
Přídavek na dítě	1310	1310	1310
Příspěvek na bydlení	3 681	3681	3681
Příspěvek na živobytí	7290	7290	7290
Doplatek na bydlení	2319	2319	2319
Celkové prostředky na živobytí	14 600	14 600	14 600

Zdroj: Vlastní zpracování

V situaci dlouhodobé nezaměstnanosti si pohoršily osoby s těmi nejnižšími příjmy, tedy za předpokladu, že byla srovnána situace, kdy nezaměstnaní mají nárok na podporu v nezaměstnanosti. Srovná-li se situace, tzn. krátkodobé nezaměstnanosti (viz tabulka č. 10) a dlouhodobé nezaměstnanosti (viz tabulka č. 11) je jasné, že osoby s bývalou mzdou 25000 Kč si polepšily o 5%, osoby se mzdou 14 000 Kč o 22,6% a osoby s nejnižší mzdou si pohoršily o 2,1 %.

Porovnáním situace, ve které by osoby pracovaly (tabulka č. 9), se situací, kdy byly dlouhodobě nezaměstnané (tabulka č. 11), se zjistilo, že všechny osoby by si pohoršily. Konkrétně osoby dříve pobírající mzdu 8500 Kč by si pohoršily o 16,38 %. Osoby se mzdou 14 000 Kč o 14,7 % a osoby se mzdou 25 000 Kč by dopadly nejhůře, pohoršily by si o 41,6%.

5.2 Komerční zabezpečení v kontextu rizika nezaměstnanosti

V případě nedostačujících prostředků z veřejného pojištění by si člověk měl, podle dnešních standardů, zajistit další příjem. Stát v dnešní době tlačí své občany, aby přebírali rizika především sami na sebe. Jinými slovy by každý občan měl být schopen se sám o

sebe postarat v případě sociálního rizika (nezaměstnanost, nedostatek financí na vzdělání, nedostatečný důchod atd.). Toto zajištění by mělo plynout především z našetřených prostředků, od ostatních rodinných příslušníků nebo z komerčního pojištění.

Tedy jednou z možností je připojištění proti riziku ztráty zaměstnání. Tento typ pojištění lze získat v soukromém sektoru a na výběr jsou dvě možnosti. První typ je spojen pouze se splácením úvěru. V případě ztráty zaměstnání pojišťovna za osobu přebírá úhradu závazků vůči bance. Druhou možností je zřízení životního pojištění, které může také pokrývat riziko ztráty zaměstnání. V současné době je na našem pojistném trhu jen velmi malé množství pojišťoven, které tuto možnost nabízí.

Jednou z dalších možností krytí těchto rizik jsou půjčky. Otázkou je, zda vůbec člověk půjčku dostane a za jakých podmínek. Je zřejmé, že lidé nezaměstnaní, studující nebo důchodového věku si věřitele nemohou moc vybírat. Tito věřitelé pak často přicházejí z nebankovního sektoru, mají vysoké úrokové sazby, mnoho nesmyslných poplatků a extrémně vysoké pokuty při nedodržení smluvních podmínek. Například u banky Raiffeisenbank, a.s. lze získat úvěr pouze v případě, že žadatel je zaměstnán na dobu neurčitou. U banky ČSOB, a.s. mohou půjčku získat i lidé zaměstnaní na dobu určitou jen za předpokladu, že jejich pracovní smlouva byla již jednou prodloužena. Úvěry se neposkytují ani zaměstnancům ve výpovědní či zkušební době.

U komerčního pojištění je důležité zmínit, že výše pojistného nebývá nízká a teoreticky se může vyšplhat až do výše vlastního odškodného. Navíc riziko ztráty zaměstnání bývá zakomponováno do životního pojištění, kde je nutné si sjednat i pojištění pro případ smrti, invalidity, úrazová rizika (smrt způsobená úrazem, trvalé následky, poškození).

Jednou z hlavních výluk je ztráta zaměstnání, k níž dojde z vlastní vůle. Rozumí se tím výpověď podaná samotným zaměstnancem či ukončení pracovního poměru dohodou. Další výluky mohou být ukončení zaměstnání ve zkušební lhůtě, nezaměstnanost způsobená v důsledku předčasného nebo i řádného skončení pracovního poměru na dobu určitou. Důležitá je také délka karenční doby, která bývá okolo dvou měsíců. Výše popisované pojištění není rozhodně určeno na dlouhodobou nezaměstnanost, protože maximální doba pojistného plnění je do 1 roku.

5.3 Komerční pojištění Moje jistota

Komerční pojištění Moje jistota od společnosti Komerční Banka, a. s. kryje riziko ztráty zaměstnání na dobu delší než dva měsíce a dále se vztahuje na pracovní poměr na dobu neurčitou a dobu určitou, která musí být delší než jeden rok. Pojištěný musí být zapsán na příslušném úřadu práce. Pojistné je vyplaceno pouze v případě, že se ruší nebo se přemísťuje zaměstnavatel nebo jeho část, anebo se stane nadbytečným a došlo k rozvázání pracovního poměru dohodou. Pojistné plnění probíhá po dobu maximálně 6 měsíců ve výši sjednané denní dávky pro jednu pojistnou událost. Výplata pojistného probíhá buď jednorázově, nebo formou měsíčně vyplacených částek.

Níže uvedený příklad je namodelován na osobu, která závodně nesportuje, její 40 let a pracuje jako administrativní pracovník. Společnost Komerční banka, a. s. nabízí sjednání pojištění Moje jistota, ve kterém se lze připojistit proti riziku ztráty zaměstnání. V tomto produktu je nutné mít pojištěné proti riziku smrti s konstantní pojistnou minimální částkou 1000 Kč. Dále je zapotřebí mít pojištěné riziko invalidity, na pojistnou část minimálně 50 000 Kč a maximálně 1 000 000 Kč. Připojištění rizika ztráty zaměstnání je pojistná částka maximálně 350 Kč minimum 100 Kč. Výše maximální denní dávky v Kč je omezena a pojistník ji může navrhnout pouze do určité konkrétní částky, viz příloha B. Délka pojištění je 47 let a pojistné se platí měsíčně. Čekací doba u produktu Moje jistota je stanovena na 6 měsíců a je to doba, po kterou nevzniká nárok pojistitele platit pojistné plnění z pojistné události. V tabulce č. 13 je uvedeno celkové porovnání u osob s různými příjmy.

Tabulka 13: Porovnání pojistného u třech osob

Průměrná měsíční mzda	8500		14000		25000	
	Pojistná částka (Kč)	Měsíční pojistné (Kč)	Pojistná částka (Kč)	Měsíční pojistné (Kč)	Pojistná částka (Kč)	Měsíční pojistné (Kč)
Smrt s konstantní pojistnou částkou	1000	5	1000	5	1000	5
Invalidita II. nebo III. stupně s konstantní poj. částkou	500 000	24	500 000	24	500 000	24
Ztráta zaměstnání (denní dávka)	350	377	350	377	700	753
Hrubé pojistné (měsíční)	406 Kč		406 Kč		782 Kč	
Hrubé pojistné (roční)	5520		5520		9384	

Zdroj: Vlastní zpracování

Ve výsledku je tedy jasné, že nezaměstnaná osoba nesmí být bez zaměstnání déle než 8 měsíců (2 měsíce karenční spoluúčast a 6 měsíců má nárok na pojistné plnění). Po uplynutí této doby je osoba odkázána na pomoc ze sociálních dávek. Za měsíc (30 dnů) tedy dostanou pojistné plnění 10 500 Kč, 10 500 Kč a 21 000 Kč. U osoby s nejnižší mzdou v případě pojistného plnění dojde k nárůstu o 2 000 Kč měsíčně i přesto, že v příkladu bylo použito nejnižší možné denní odškodné, které je určeno pojišťovnou.

V neposlední řadě se také jedná o skutečnost, že komerční pojištění činí pro osobu, která pobírá minimální mzdu poměrně výraznou finanční položku. Hrubé pojistné ve výši 406 Kč měsíčně činí 4,8 % z celého čisté mzdy. U osoby s čistou mzdou 14 000 Kč činí hrubé pojistné 2,9 % z příjmu a je ve výši 406 Kč. U osoby vydělávající 25 000 Kč činí hrubé pojistné 782 Kč neboli 3,1 %.

5.4 Sociální a komerční pojištění

Zde se práce bude zabývat především porovnáním komerčního a sociálního pojištění z pohledu ekonomického i společenského čili porovnáním výdajů, příjmů a užitku. Jde o porovnání pouze ochrany proti ztrátě zaměstnání, další sociální přídavky, příspěvky, dávky či hypotetické vyplácení pojistného plnění již zohledňovány

nebudou. V tabulce č. 14 lze vidět tři 40leté osoby, které mají různé příjmy a dostanou výpověď ze strany zaměstnavatele.

Tabulka 14: Porovnání komerčního a sociálního pojištění

Čistý měsíční příjem	8 500	14 000	25 000
Sociální pojištění:			
Pojistné (1,2 %)	84,53	177,74	360,58
Podpora v nezaměstnanosti:			
výše podpory			
(od 1.–2. měsíce)	5 525	9 100	14 281
výše podpory			
(od 3.–4. měsíce)	4 250	7 000	12 500
výše podpory			
(5. měsíc)	3 825	6 300	11 250
Celkem lze získat	23 375	38 500	64 812
Délka podpory	5	5	5
Komerční pojištění			
Pojistné	377	377	753
Pojistné plnění (denní)	350	350	700
Pojistné plnění (za 30 dní)	10 500	10 500	21 000
Celkem lze získat	63 000	63 000	126 000
Maximální doba poj. plnění	6	6	6

Zdroj: Vlastní zpracování

V kapitole 4.2.2 je uveden výše pojistného na státní politiku zaměstnanosti, kde zaměstnavatel platí za zaměstnance 1,2 % ze sociálního pojištění. U osoby, která má čistý příjem 8 500 Kč, je výše pojistného na jeden měsíc 84,53 Kč, u osoby s čistým příjmem 14 000 Kč je 177,74 Kč/měsíc a u osoby s příjmem 25 000 Kč je výše měsíčního pojistného 360,58 Kč.

Nutno podotknout, že v sociálním pojištění, tj. 1,2 %, jsou i zdroje nejen pro podporu v nezaměstnanosti, ale i pro aktivní politiku zaměstnanosti, která má za úkol vytvářet nová pracovní místa. Mezi její nástroje patří rekvalifikace, příspěvek na zapracování, překlenovací příspěvek, veřejně prospěšné práce aj.

U komerčního pojistného si osoby do výše mzdy 18 000 Kč nemohou stanovit pojistné plnění. V tomto případě mají denní plnění stanovené na 350 Kč. Od výše mzdy 18 000 Kč si osoby mohou zvolit pojistné plnění na denní dávku až do výše 2 000 Kč avšak

v závislosti na jejich příjmu. Nárok na vyplácení pojistného u komerčního pojištění je po dobu 6 měsíců na rozdíl od podpory, která je u 40leté osoby 5 měsíců.

U komerčního pojistného je nárok na pojistné plnění po dvou měsících karenční spoluúčasti. Pojistné plnění se vyplácí až po dvou měsících, po které musí být pojištěný zaregistrovaný na úřadu práce.

Nárok na podporu v nezaměstnanosti mají u sociálního pojištění osoby, které v rozhodném období, tedy v posledních dvou letech, byly zaměstnány alespoň 12 měsíců. Na druhou stranu podpora se vyplácí ihned a není zde žádná karenční spoluúčast jako u komerčního pojištění.

Sociální pojištění je oproti komerčního pojištění podstatně levnější. Komerčního pojištění nabízí vyšší a o jeden měsíc delší plnění. Je třeba poznamenat, že výše komerčního pojistného je 0,45 krát, 2,12 krát a 2,088krát vyšší než výše sociálního pojištění. Přitom z komerčního pojištění dostanou osoby více pouze o 2,69 krát, 1,63 krát a 1,94krát.

Z toho lze usuzovat, že komerční pojištění není tak výhodné jako sociální pojištění. Jak již bylo zmíněno, sociální pojištění v sobě ukrývá nejen podporu v nezaměstnanosti (pojistné plnění), ale pomáhá i vytvářet také nová místa na trhu práce atd. Dále je jasné, že komerční pojištění se nejvíce vyplatí osobám s vyššími příjmy. Osoba s příjmy 8 500 Kč za měsíc by zaplatila o 4,45 krát více než za sociální pojištění a dostala by jen o 2,69 krát více než u sociálního pojištění. Jak bylo zjištěno, ani komerční, ani sociální pojištění nekryjí riziko ztráty zaměstnání na delší dobu než 6 měsíců. Je důležité také zmínit, že komerční pojištění nekryje riziko ztráty zaměstnání dohodou. Toto riziko kryje pouze sociální pojištění, ale krátí se u něj nárok na podporu, jak je uvedeno v kapitole 2.3.

Tento případ byl ovšem čistě hypotetický. V případě, kdy osobě náleží pojistné plnění za ztrátu zaměstnání v rámci komerčního pojištění, by se pak tento příjem započítával do výpočtu nároku na hmotnou nouzi. To znamená, že výše příspěvku na živobytí by byla omezena. Výše dávek státní sociální podpory, např. příspěvek na bydlení a příspěvek na dítě, by omezen nebyl, protože se pojistné plnění nezapočítá do příjmů sloužících k výpočtu. Pojistné plnění z komerčního pojištění nemá vliv na výši podpory v nezaměstnanosti.

5.5 Nedostatky v legislativě

Nedostatečná ochrana ze strany státu je dalším dopadem na jednotlivce. Vysoká míra nezaměstnanosti utváří na trhu práce výhodné podmínky především pro zaměstnavatele. Mají totiž velký výběr z potenciálních uchazečů a zároveň mohou situace využít k výraznému snížení platového ohodnocení. Stává se tedy, že například absolventi či lidé v předdůchodovém věku jsou „nuceni“ přijímat zaměstnání, které je zcela pod jejich odbornou úroveň. Pracovní agentury mohou do určité míry ovlivnit i pracovní dobu. Může se tak stát, že zaměstnanci nebudou placeny přesčasy.

Praktiky pracovních agentur, které využívají kličky v legislativě, jsou dnes zcela běžné. Z praxe je zřejmé, že některé – i když legální – úkony mají na zaměstnance velmi negativní dopady. Jedná se např. o výplatu mzdy, kdy její základ je téměř na minimu a navyšuje se o příplatky od zaměstnavatele. V této situaci se tedy odvádí daň, sociální a zdravotní pojištění z malé částky základu mzdy. To má za následek nejen zmenšení odváděné daně, což má dopad na státní finance, ale ovlivňuje to také výši výplaty nemocenského a důchodového pojištění.

Další velkou nevýhodou pro zaměstnance pracovních agentur je, že kmenoví zaměstnanci firem mají sepsanou kolektivní smlouvu. Tato smlouva se ale nevztahuje na zaměstnance pracovních agentur, které své zaměstnance firmám pouze propůjčují, takže za stejnou práci tito zaměstnanci nemají nárok například na stravenky, delší dovolenou atd. Jelikož nemají kolektivní smlouvu, nemají ani dostatečnou hlasovací sílu. Pro agenturní zaměstnance je tedy velmi obtížné zřídit odbory. Z toho by šlo usuzovat, že pro zaměstnavatele by bylo výhodnější mít méně kmenových zaměstnanců. Měně kmenových zaměstnanců a více zaměstnanců z agentur by mohlo znamenat oslabení odborů a zvýšení už tak dost velké moci zaměstnavatele. Je jasné, že ve firmě, ve které budou pracovat jak kmenoví, tak agenturní zaměstnanci, budou v případě krize propuštěni jako první agenturní zaměstnanci, což vede k ještě většímu psychickému tlaku. Jedná se o to, že tito zaměstnanci jsou půjčováni téměř kamkoliv, takže přesně nemusí vědět, kde budou pracovat a co budou dělat.

V zákoníku práce je napsáno, že „agentura práce nemůže téhož zaměstnance dočasně přidělit k výkonu práce u téhož uživatele na dobu delší než 12 kalendářních měsíců po sobě jdoucích“⁸⁷. To vede k tomu, že kmenoví pracovníci si společně s agenturními zaměstnanci nevytvoří v dostatečné míře pracovní vztahy, které jsou zapotřebí pro kolektivní vyjednávání.

V současném zákoníku práce je uvedeno, že prodloužení pracovní smlouvy na dobu určitou, která trvá nejdéle 3 roky, je možné pouze 3krát u téhož zaměstnance. Zaměstnanec bývá často v bezvýchodné situaci z důvodu neustálé nejistoty. Tento jev pak znamená spoření finančních prostředků, které by byly zapotřebí pro udržení životního stylu, a to z důvodu nedostatečného příjmu ze státních sociálních dávek. Navíc se v současné době spekuluje o tom, že prodlužování pracovních smluv se bude moci dělat neomezeně.

⁸⁷ Česká Republika. Zákoník práce. V: *Zákon č. 262/2006 Sb.* 2006. Dostupné z: <http://business.center.cz/business/pravo/zakony/zakonik-prace/cast13h5.aspx>

6. Možnosti zlepšení dopadů nezaměstnanosti

Úkolem této kapitoly je na základě zjištěných poznatků navrhnout možnosti zlepšení systému, který by měl především chránit nejrizikovější jedince před ztrátou zaměstnání, chudobou a dalšími sociálními riziky. Jedná se především o zjištění uvedená v kapitálách 4 a 5. Návrhy řešení se opírají o doporučení v rámci evropských tradic ze Spolkové republiky Německo. Jde především o pokus navrhnout řešení, které by snížilo riziko ztráty zaměstnání anebo by snížilo velmi negativní dopady nezaměstnanosti na jedince, jejich rodiny a potažmo na celou společnost.

6.1 Podpora nízkopříjmových osob

Ze základů zjištěných v kapitole 5.1 je jasné, že nejméně chráněná je osoba s příjmy 14 000 Kč. Z praktického příkladu vyplývá, že člověk, který pracuje za mzdu 14 000 Kč, je na tom ve výsledku hůře než člověk, který pracuje za mzdu 8500 Kč. Největší rozdíl nastal především v případě, kdy pracující osoba s příjmy 14 000 Kč dosahuje na nízkou výši sociální podpory, a to i v případě, že přijde o zaměstnání a vznikne jí nárok na podporu v nezaměstnanosti. Bylo by proto rozumné zvýšit sociálních dávek i pro osoby s příjmy vyššími než 8500 Kč. Například v Německu jsou poskytovány dávky na bydlení a topení ve výši skutečných výdajů⁸⁸. Na podobnou dávku má tato osoba nárok i v České republice. Zde je tato podpora ale velmi zkrácena.

Otázkou tedy je, zda v tomto případě nebude docházet k tomu, že takto dotčené osoby nejsou tlačeny spíše do nižších oficiálních příjmů. V praktickém příkladu by se tedy zaměstnavatel mohl dohodnout se zaměstnancem, že by mu snížil oficiální část výplaty na 8500 Kč čistého příjmu a zbytek peněz by zaměstnanec dostal tzv. „na ruku“. Zaměstnavatel by z „nelegálního zbytku“ nemusel odvádět sociální ani zdravotní pojištění a zaměstnanec by dosáhl nejen na vyšší plat, ale i na sociální podporu. To by nejen

⁸⁸ MORÁVKOVÁ, Jana. *Sociální zabezpečení v České republice a Německu*. Praha, 2011. Bakalářská práce. Vysoká škola ekonomická v Praze. Vedoucí práce doc. JUDr. Iva Chvátalová, CSc.

znamenal masivní porušování právních norem, ale mohlo by to mít vliv i na státní rozpočet, do kterého, by se odvádělo mnohem méně peněz. Další negativní vliv pro zaměstnance by byl mnohem menší základ pro výpočet starobní penze. Tento paradox by ovšem šel z části kompenzovat tím, že by výše zmíněný člověk mohl o to více spořit na penzijní připojištění a ještě by dosáhl i na vyšší státní příspěvek.

Jedním z možných návrhů je vyrovnat výši plateb do sociálního pojištění, které byly do roku 2004, a to u všech třech typů plátců (OSVČ, zaměstnanci, zaměstnavatelé), jak je ukázáno v kapitole 4.2.1. Tím by se do systému sociálního zabezpečení dostaly další potřebné finanční zdroje.

Pro lidi s nejnižšími a nízkými příjmy je obzvláště závažné, roste-li daňové zatížení na základní statky a služby tak, jako se tomu děje v posledních letech v České republice. Snížená daň z přidané hodnoty byla nejprve 5 % v roce 2011, 10% v roce 2012 a od roku 2013 je DPH na 15 %. Tato snížená daň platí především pro potraviny, nealkoholické nápoje, ubytovací služby atd. Nové navýšení má být kolem roku 2016, a to na jednotnou daň 17,5 %, které ještě nebylo schváleno. Byla ale navrhována druhá snížená sazba 10 %, která by měla platit především pro potřeby a služby kojencům a nejmenším dětem.

Řešením by mohlo být nenavyšování daňového zatížení daní z přidané hodnoty na základní statky, které jsou nejpálčivějším problémem nízko příjmových skupin obyvatelstva. Vyrovnání případných daňových propadů ve státním rozpočtu, by bylo možné částečně nahradit zvýšením spotřební daně. Další možností je vrátit se k vyšší dani z příjmu u právnických osob.

6.2 Zvýšení míry sociálního zabezpečení

Dle Českého statistického úřadu jsou průměrné peněžní náklady na výchovu a výživu dítěte od 6 do 9 let 64 957 Kč za rok (5 413 Kč/měsíc) a u dítěte ve věku od 15 do 17 let

84 257 Kč za rok (7 021 Kč/ měsíc)⁸⁹. V případě praktické situace 40leté osoby jsou tedy výdaje na děti dohromady 12 343 Kč za měsíc a výdaje na domácnost byly v tomto praktickém příklad ustanoveny na 6 000 Kč. Zvýše uvedeného tedy vyplývá, že na nejnutnější potřebnou měsíční částku 18 434 Kč, která by měla být navýšena dalšími výdaji, které by sama osoba potřebovala, by dosáhla jen osoba s čistým příjmem 25 000 Kč.

Navíc životní minimum, tedy společensky uznaná hranice peněžních příjmů k zajištění výživy a ostatních základních osobních potřeb, je stanovena v České republice na 3 410 Kč. Existenční minimum je 2 200 Kč a znamená minimální hranici peněžních příjmů, která se považuje za nezbytnou k zajištění výživy a ostatních základních potřeb na úrovni umožňující přežití. Tento termín byl zaveden z důvodu výpočtu na nárok v hmotné nouzi.⁹⁰ Vezme-li se v úvahu životní minimum (3 410 Kč), jsou celkové náklady na jeden měsíc na domácnost, kde žijí dvě nezaopatřené děti a jedna osoba, vypočítány na 21 844 Kč. Z toho vyplývá, že rodiny s nižším příjmem než 25 000 Kč jsou nuceny snižovat svoji životní úroveň a nejsou schopny uspořít žádné peníze.

Je tedy jasné, že ani komerční, ani sociální pojištění nepokryjí výši výdajů na živobytí a na udržení určitého životního standardu. Otázkou je z čeho tedy žijí lidé s nižšími příjmy. Nabízejí se tři základní vysvětlení. První je snižování nákladů na živobytí pod únosnou mez, další možností je práce „na černo“, tzn. bez pracovní smlouvy. Třetí možností je zvýšení příjmů například formou půjček.

Lidem, kteří snižují náklady na statky a služby se snižuje i životní úroveň, a to nejen jim, ale i jejich dětem. Děti se pak mohou hůře věnovat studiu, nemohou navštěvovat placené kroužky, nemohou pěstovat žádný nákladný sport a může docházet k jejich vyčlenění ze sociálních skupin. Problémy těchto dětí se ještě prohlubují na školách vyššího stupně. Rodiče totiž nemají dostatek financí, které by mohly dětem pomoci při placení školného,

⁸⁹ ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Náklady na výchovu a výživu dítěte* [online]. 2003, 7 s. [cit. 13-12-2014]. Dostupné z: [http://www.czso.cz/csu/2004edicniplan.nsf/t/5D0047677C/\\$File/30100416e.pdf](http://www.czso.cz/csu/2004edicniplan.nsf/t/5D0047677C/$File/30100416e.pdf)

⁹⁰ Životní a existenční minimum. *Ministerstvo práce a sociálních věcí* [online]. 4.1.2013 [cit. 2014-12-29]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/11852>

ubytování a dalších věcí. To ovšem může znamenat, že tyto děti budou mít nižší vzdělání a jak bylo ukázáno v kapitole 4, lidé s nižším vzděláním jsou více ohroženi rizikem nezaměstnanosti.

Například v Německu jsou dvoje dávky pro nezaměstnané. První dávka se poskytuje pro nezaměstnané osoby a je financována ze zaplaceného pojistného zaměstnanců a zaměstnavatelů. Výše této dávky se vyplácí v závislosti na platu, mzdě z minulosti, daňové třídě a přítomnosti dětí. Druhá dávka se poskytuje pro práceschopné osoby v nouzi a pro osoby, které žijí ve společné domácnosti (například partner). Tyto dávky jsou hrazené z daní. Výše těchto dávek je určena celkovými příjmy a majetkem.⁹¹

Je nutné podotknout, že i v Německu se podpora v nezaměstnanosti ve dvou případech může na jistou dobu zablokovat. Může vstoupit v platnost čekací doba nároku na dávky v délce až 12 týdnů z důvodu, že zaměstnanec ukončil svůj pracovní poměr bez závažných důvodů, nebo naopak zaměstnavatel dal výpověď zaměstnanci z důvodu porušení pracovního předpisu.⁹²

6.3 Podpora navýšení počtu pracovních míst

Úřad práce se snaží podporovat vytváření nových pracovních míst. Jedná se například o vytváření společensky účelných pracovních míst pomocí dotací pro budoucí zaměstnavatele, příspěvek na zahájení podnikání, dotace na zaměstnání absolventů. Bylo by zapotřebí ještě více podporovat zvyšování pracovních míst a to hlavně pro omezení dlouhodobé nezaměstnanosti (především u nejohroženějších skupin obyvatel).

Jak je vidět v tabulce č. 11, kde byla ukázána krátkodobá nezaměstnanost, výše celkových příspěvků, podpory a dávek byla u třech osob 14 909 Kč, 11 291 Kč a 13 875 Kč. Tabulka č. 12 uvádí dlouhodobou nezaměstnanost, kde jsou celkové příspěvky a dávky u všech

⁹¹ MORÁVKOVÁ, Jana. *Sociální zabezpečení v České republice a Německu*. Praha, 2011. Bakalářská práce. Vysoká škola ekonomická v Praze. Vedoucí práce doc. JUDr. Iva Chvátalová, CSc.

⁹² Tamtéž

třech osob 14. 600 Kč. Z toho lze usoudit, že státní rozpočet více zatěžuje dlouhodobá nezaměstnanost. Samozřejmě, že negativní dopady dlouhodobé nezaměstnanosti mají vliv i na psychickou stránku člověka i celé jeho rodiny. Vývoj počtu uchazečů o zaměstnání a volných pracovních míst viz. příloha C.

Je zapotřební nejen zvýšení podpory pro růst počtu pracovních míst, ale i lepší začlenění a lepší informovanost (rekvalifikace) především pro starší osoby, ženy na mateřské dovolené a osoby s nejnižším vzděláním. Například vzdělávací centra nebo podpora zaměstnávání žen po mateřské dovolené. Ve společnosti ČSOB, a.s. je tzv. program pro maminky, kde jsou ženy zaměstnávány na částečný úvazek a tak se mohou lépe znovu začlenit do pracovního procesu. Další společnosti mají možnost zaměstnaneckých školek. Tyto zařízení, by měl začít podporovat i stát.

Závěr

Míra rizika ztráty zaměstnání je u různých skupin obyvatelstva rozdílná. Největší rozdíly byly zaznamenány mezi nezaměstnaností mužů a žen. Jak bylo zmíněno v kapitole 4.1, ženy mají téměř vždy vyšší nezaměstnanost, ať už se jedná o celkovou nezaměstnanost nebo nezaměstnanost v souvislosti se vzděláním či věkem.

Negativní dopad nezaměstnanosti v souvislosti se sociálními službami jsou popsány v kapitole 4.2.3., dále je zde uveden rozpor mezi vzrůstajícími počty neuspokojených žádostí o sociální služby, kterými jsou denní centra, chráněné bydlení, týdenní stacionáře, atd. a velmi malým nárůstem celkové kapacity těchto služeb. Celkový počet sice od roku 2007 do roku 2013 stoupl o 53,3 %, ale počet neuspokojených žádostí byl v tomto období o 71 % vyšší, zatímco kapacita těchto služeb stoupla pouze o 7,5%. Z toho lze usuzovat, že počet sociálních služeb sice stoupl, ale celková kapacita rozhodně nepokrývá navýšení žádostí.

Osoby, které nemají zrovna nejaktuálnější rekvalifikaci nebo mají nižší vzdělání, mají hledání zaměstnání velmi komplikované. V současnosti, kdy je technický pokrok v neustálém pohybu, je pak i krátkodobá nezaměstnanost brána za velmi nevýhodnou pro zaměstnance, který ztrácí pracovní návyky, ale je i určitou dobu mimo profesní dění. Tato časová prodleva je nejznatelnější u osob, které pracují v oboru informačních technologií.

Dalším výrazným poznatkem byl prozatím mírný nárůst nezaměstnanosti u starších osob, ale s predikcí vysokého růstu v budoucím období. Odůvodněním je prodlužování doby odchodu do důchodu. Rozdíl mezi ročníky narození 1950 a 1990 je u mužů 6 let a 8 měsíců a u bezdětných žen 10 let a 10 měsíců. Prodlužování důchodového věku by v budoucnu znamenalo především neúměrné zvýšení dlouhodobé nezaměstnanosti u starších osob.

Dále práce porovnávala tři jedince s odlišnými měsíčními příjmy. V rámci porovnání byla doložena skutečnost, že nejmenší ochranu ze strany státu mají skupiny obyvatelstva s nízkým (ale ne s nejnižším) příjmem.

Tato skutečnost byla dokázána na třech případech. První případ byl za předpokladu, že všechny tři osoby byly zaměstnány. V tomto případě bylo zjištěno, že osoba, která má nejnižší mzdu má ve výsledku vyšší celkový příjem než osoba, která měla o 5 500 Kč vyšší mzdu. V druhém případě všechny osoby ukončily pracovní poměr dohodou a měly nárok na podporu v nezaměstnanosti, jednalo se tedy o krátkodobou nezaměstnanost a i zde brala ve výsledku nejméně osoba se mzdou 14 000 Kč, ale největší propad byl u osob s nejvyššími příjmy. Osobám s příjmy 25 000 Kč klesl příjem o 44,5 %. Poslední třetí případ byl dán, že osoby byly dlouhodobě nezaměstnané a neměly nárok na podporu v nezaměstnanosti. Za této situace dostávají všichni absolutně stejné příjmy, ze sociálních dávek a z příspěvků, konkrétně se jedná o 14 600 Kč. Stejně jako v druhém příkladu největší propad příjmu měly osoby s nejvyššími příjmy, ty si pohoršily oproti krátkodobé nezaměstnanosti o 41,6 %.

Při porovnání dlouhodobé a krátkodobé nezaměstnanosti u modelového porovnání tří jedinců závislých na sociálních dávkách se zhorší situace osobě s příjmem nejnižším 8 500 Kč, a to o 2,1 % oproti příjmu u krátkodobé nezaměstnanosti. Ostatním dvěma jedincům byl příjem zvýšen sociálními dávkami a příspěvky. Ovšem je nutné si uvědomit, že dlouhodobá nezaměstnanost tedy nejvíce zatěžuje státní rozpočet, ať už přímo (sociální dávky a příspěvky), nebo nepřímo. Nezaměstnaný člověk totiž neplatí daně, nekupuje atd.

Byly prokázány negativní ekonomické dopady v závislosti na nezaměstnanosti, a to především navýšením výdajů státu v sociální oblasti. Zajímavé bylo zjištění vývoje sociálního pojištění u různých subjektů na trhu, kde bylo zjištěno především veliké snížení procentuálního pojistného.

V diplomové práci bylo porovnáno komerční a sociální pojištění, které vycházelo z praktického příkladu, kde třem výše zmíněným osobám, byl ukončen pracovní poměr výpovědí ze strany zaměstnavatele. Ukázalo se, že komerční pojištění vyjde pojištěné osoby nesouměrně draž než v případě státem garantovaného sociálního pojištění. Zvláště pak pro osoby s nejnižšími měsíčními příjmy. Dále bylo zjištěno, že komerční pojištění má jednu nevýhodu, kterou je nemožnost pojistného krytí pro riziko ztráty zaměstnání, pokud k ukončení pracovního vztahu došlo dohodou. Komerční pojištění tedy kryje jen výše zmíněné riziko v případě výpovědi ze strany zaměstnavatele, a to z důvodu rušení

zaměstnavatele nebo výpověď z důvodu nadbytečnosti. Výhoda u komerčního pojištění je, že na rozdíl od sociálního pojištění u 40leté osoby je délka trvání podpory v nezaměstnanosti od komerční pojišťovny o měsíc delší.

Proti riziku ztráty zaměstnání s následnou možností dlouhodobé nezaměstnanosti neexistuje v České republice žádný druh pojištění, a to ani komerčního, ani státem garantovaného. U sociálního pojištění se u dlouhodobé nezaměstnanosti ztrácí nárok na podporu v nezaměstnanosti, nicméně je nahrazen zvýšením sociálních příspěvků, které naopak v některých případech mohou být vyšší než vyplácená podpora v nezaměstnanosti.

Lidé, kteří přijdou o zaměstnání, se ocitají na pokraji chudoby čím dál častěji. Důvodem je i fakt, že ceny základních potřeb se neustále zvyšují, ať už se jedná o ceny potravin, nebo o neustálý růst cen ve zdravotnictví. Významně nebezpečným faktorem u obyvatelstva s nízkými příjmy je i hrozba koloběhu půjček zvláště od nebankovního sektoru, který poskytuje úvěry bez záruk ovšem s vyššími úroky a s případným systémem vysokých pokut a poplatků. V případě bankovního sektoru je požadováno minimální krytí úvěru, a to pracovní smlouvou na dobu neurčitou nebo již jednou prodlouženou na dobu určitou.

Další možností řešení finanční tísně je čerpat naspořené prostředky. Jak již bylo řečeno, stát se snaží přenést zodpovědnost za zabezpečení občanů na stáří na jednotlivce, proto přidává účastníkům penzijního připojištění státní příspěvky. V tíživé situaci pak mohou být občané nuceni vybrat naspořené peníze z tohoto spoření. Nevýhodou ovšem je, že většinou nedodrží podmínky stanovené penzijním fondem (společností). Jedná se především o dovršení minimálně 60 let věku a 60 měsíců spoření, v tomto případě se jedná od tzv. odbytné. Když účastník zažádá o odbytné z penzijního připojištění, ztrácí nárok na veškeré státní příspěvky. Další nevýhodou je dlouhá čekací doba na tyto prostředky. Běží tu totiž dvouměsíční výpovědní lhůta a až po té penzijní společnost peníze vyplácí ve lhůtě až 3 měsíce, tzn. účastník své úspory získá až po 5 měsících.

Řešení výše zmíněných situací je především v podpoře nízkopříjmových osob a to hlavně osoby s příjmem okolo 14 000 Kč. Tyto osoby jsou, jak již bylo zmíněno, nejméně chráněny před negativními dopady nezaměstnanosti a jsou nuceny snižovat svojí životní úroveň. Je zapotřebí mnohem větší finanční podpora. Jedná se o navýšení sociálních dávek

a pro nejméně příjmové osoby i navýšení sociálních služeb. To by ovšem znamenalo rapidní zvýšení výdajů ze státního rozpočtu, proto bych doporučila navýšení sazby sociálního pojištění. Jak jsem již zmiňovala v kapitole 6.1., bylo by vhodné navýšit sociální pojištění tak, jak tomu bylo v roce 2004 (viz tabulka č. 5), kde zaměstnanci platily na politiku zaměstnanosti 0,4 %, zaměstnavatelé 1,2 % a OSVČ 1,6 % ze své mzdy, platu, či příjmu. V případě, že by stát méně podporoval podprůměrně příjmové osoby, mohlo by docházet k „umělému“ snižování mzdy, tedy nižší oficiální příjmy, jak je také popsáno v kapitole 6.1.

Z uvedených zjištění bych také doporučila snížit daňové zatížení a to konkrétně snížení daně z přidané hodnoty, protože dle mého názoru negativně postihuje především rodiny s nejnižšími příjmy. Snížení příjmu do státního rozpočtu, bych nahradila zvýšením spotřební daně.

Další zlepšení by bylo potřeba u ochrany obyvatel ze sociálního zabezpečení a to především navýšením ochrany ze strany státu, tedy navýšením sociálních dávek a služeb, které jsou v současné době nedostačující. Tato ochrana by se měla týkat jak jednotlivců, rodin a osob žijících s nezaměstnanou osobou, jak tomu je například ve Spolkové republice Německo.

Stát by měl více podporovat ohrožené skupiny obyvatelstva, které nejvíce přispívají k růstu dlouhodobé nezaměstnanosti. Cílem je těmto lidem pomoci k navrácení se do pracovního procesu (např. maminkám po mateřské dovolené skrze program pro maminky). Dále vzděláváním starších osob, které jim zajistí větší konkurenční schopnost na trhu práce.

Seznam použité literatury

Citace

Aktivní politika zaměstnanosti a zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti. *Ministerstvo práce a sociálních věcí* [online]. 23. 1. 2012 [cit. 2014-08-30]. Dostupné z: <https://portal.mpsv.cz/sz/zamest/dotace/apz>

ANALÝZA: Motivace sebevražedného jednání. *Demografie* [online]. 16.11.2007 [cit. 2014-10-28]. Dostupné z: http://www.demografie.info/?cz_detail_clanku&artclID=516

BUCHTOVÁ, Božena, Josef ŠMAJS a Zdeněk BOLELOUCKÝ. *Nezaměstnanost*. 2., přeprac. a aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2013, 187 s. Psyché (Grada). ISBN 978-802-4742-823.

BUCHTOVÁ, Božena. *Nezaměstnanost: psychologický, ekonomický a sociální problém*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2002, 236 s. ISBN 80-247-9006-8.

Celkové zadlužení domácností. *Česká národní banka* [online]. 2014 [cit. 2014-12-13]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/cnb/STAT.ARADY_PKG.PARAMETRY_SESTAVY?p_strid=AD&p_sestu id=1538&p_tab=1&p_lang=CS

Česká republika. Nařízení vlády o hmotné podpoře na vytváření nových pracovních míst a hmotné podpoře rekvalifikace nebo školení zaměstnanců v rámci investičních pobídek. In: *515/2004*. 21. Září 2004. Dostupné z: <http://portal.gov.cz/app/zakony/download?idBiblio=58398&nr=515~2F2004~20Sb.&ft=pdf>

Česká Republika. Vyhláška, kterou se provádí zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti. In: *518/2004 Sb.* 2004. Dostupné z: <http://portal.gov.cz/app/zakony/download?idBiblio=58401&nr=518~2F2004~20Sb.&ft=pdf>

Česká Republika. Zákon o pomoci v hmotné nouzi. In: *111/2006 sb.* 2006. Dostupné z: http://projekty.osu.cz/metakor/dok/zakon-111_2006.pdf

Česká Republika. Zákon o stanovení obcí s pověřeným obecním úřadem a stanovení obcí s rozšířenou působností. In: *314/2002 Sb.* 2002. Dostupné z:

<http://www.uplnezneni.cz/zakon/314-2002-sb-o-stanoveni-obci-s-poverenym-obecnim-uradem-a-stanoveni-obci-s-rozsirenou-pusobnosti/>

Česká Republika. Zákon o Úřadu práce České republiky a o změně souvisejících zákonů. In: 73/2011 Sb. 2011.

Česká Republika. Zákon o zaměstnanosti. In: 435/2004 Sb. 2004. Dostupné z: <http://portal.gov.cz/app/zakony/download?idBiblio=58235&nr=435~2F2004~20Sb.&ft=pdf>

Česká Republika. Zákoník práce. In: Zákon č. 262/2006 Sb. 2006. Dostupné z: <http://business.center.cz/business/pravo/zakony/zakonik-prace/cast13h5.aspx>

Český statistický úřad [online]. 28.8.2014 [cit. 2014-08-30]. Dostupné z: <http://www.czso.cz/>

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Náklady na výchovu a výživu dítěte* [online]. 2003, 7 s. [cit. 13-12-2014]. Dostupné z: [http://www.czso.cz/csu/2004edicniplan.nsf/t/5D0047677C/\\$File/30100416e.pdf](http://www.czso.cz/csu/2004edicniplan.nsf/t/5D0047677C/$File/30100416e.pdf)

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Nový ukazatel registrované nezaměstnanosti v ČR*. 2012. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/13857/podil_nezamestnanych.pdf

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Vybrané ukazatele penzijního připojištění penzijních fondů* [online]. 2011 [cit. 13-12-2014]. Dostupné z: [http://www.czso.cz/csu/2013edicniplan.nsf/t/0500383CA7/\\$File/94041316.pdf](http://www.czso.cz/csu/2013edicniplan.nsf/t/0500383CA7/$File/94041316.pdf)

Database. *European Commission: Eurostat* [online]. 31.10.2014 [cit. 2014-11-08]. Dostupné z: http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=spr_exp_gdp&lang=en

FEMALE LABOUR MARKET PARTICIPATION. 2012. Dostupné z: http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/themes/31_labour_market_participation_of_women.pdf

GALVAS, Milan a Zdeňka GREGOROVÁ. *Sociální zabezpečení*. Vyd. 1. Brno: Masarykova univerzita, 2000, 239 s. Edice učebnic Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně, č. 243. ISBN 80-210-2292-2.

HALÁSKOVÁ, Renáta. *Politika zaměstnanosti*. Vyd. 1. Ostrava: Ostravská univerzita, 2008, 145, 6 s. Spisy Filozofické fakulty Ostravské univerzity, 177/2008. ISBN 978-807-3685-225.

Integrovaný portál MPSV: Úřad práce [online]. 2011 [cit. 2014-02-15]. Dostupné z: <http://portal.mpsv.cz/upcr/>

Jak se započítává doba nezaměstnanosti do starobního důchodu?. *Česká správa sociálního zabezpečení* [online]. 2008 [cit. 2014-12-13]. Dostupné z: <http://www.cssz.cz/cz/casopis-narodni-pojisteni/archiv-vydanych-cisel/clanky/jak-se-zapocitava-doba-nezamestnanosti-do-starobniho-duchodu.htm>

KELLER, Jan. *Nová sociální rizika a proč se jim nevyhneme*. Praha: Slon, 2011, 197 p. Knižnice sociologických aktualit, sv. 23. ISBN 80-741-9059-5.

KOL, Oldřich Matoušek a. *Sociální služby: legislativa, ekonomika, plánování, hodnocení*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2007. ISBN 80-736-7310-X.

KREBS, Vojtěch. *Sociální politika*. 4., přeprac. a aktualiz. vyd. Praha: ASPI, 2007, 503 s. ISBN 978-807-3572-761.

MACH, Miloš. *Makroekonomie II: pro magisterské (inženýrské) studium*. Vyd. 3. Slaný: Melandrium, 2001, 367 s. ISBN 80-861-7518-9.

MAREŠ, Petr. *Nezaměstnanost jako sociální problém*. Vyd. 3., upr. Praha: Sociologické nakladatelství, 2002, 172 s. Studijní texty, sv. 6. ISBN 80-864-2908-3.

MATOUŠEK, Oldřich. *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2005, 351 s. ISBN 80-736-7002-X.

Ministerstvo práce a sociálních věcí [online]. 28.8.2014 [cit. 2014-08-30]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/>

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. *Ministerstvo práce a sociálních věcí* [online]. 2011 [cit. 2014-02-15]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/2#nd>

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. *Sociální služby* [online]. 2014 [cit. 2014-02-16]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/9>

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. *Statistická ročenka trhu práce v České republice 2013*. 2014, 256 s. ISBN 978-80-7421-073-0. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/17702/rocenka_2013_v2.pdf

- MORÁVKOVÁ, Jana. *Sociální zabezpečení v České republice a Německu*. Praha, 2011. Bakalářská práce. Vysoká škola ekonomická v Praze. Vedoucí práce doc. JUDr. Iva Chvátalová, CSc.
- Národní shromáždění československé republiky. Zákon ze dne 10. prosince 1918 o podpoře nezaměstnaných. In: *63/1918 Sb.* 1918. Dostupné z: <http://www.epravo.cz/vyhledavani-aspi/?Id=849&Section=1&IdPara=1&ParaC=2>
- Národní shromáždění republiky československé. Zákon o zprostředkování práce. In: *2106*. 1921. Dostupné z: http://www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/tisky/t2106_01.htm
- OECD: *Organisation for economic co-operation and development* [online]. 2013, 5.10.2014 [cit. 2014-10-02]. Dostupné z: <http://stats.oecd.org/Index.aspx?DatasetCode=STLABOUR>
- Politická ekonomie*. Praha: VŠE, 2011, č. 5. ISSN 0032-3233. Dostupné z: <http://www.vse.cz/polek/>
- Přehled sociálních dávek. OLOMOUCKÝ KRAJ. *Olomoucký kraj* [online]. 2014 [cit. 2014-11-08]. Dostupné z: <http://www.kr-olomoucky.cz/prehled-socialnich-davek-cl-1287.html>
- Sazba pojistného. *Česká správa sociálního zabezpečení* [online]. prosinec 2013 [cit. 2014-10-30]. Dostupné z: <http://www.cssz.cz/cz/pojistne-na-socialni-zabezpeceni/vyse-a-platba-pojistneho/sazba-pojistneho.htm>
- SLANÝ, Antonín. *Sociální ochrana a důchodový systém*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2004, 70 s. ISBN 80-210-3390-8.
- STIGLITZ, Joseph E. *Economics of the public sector*. 3rd ed. New York: W. W. Norton, 2000, xxiii, 823 p. ISBN 03-939-6651-8.
- The World Factbook. CIA. *Central Intelligence agency* [online]. June 2014 [cit. 2014-08-31]. Dostupné z: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ez.html>
- TOMEŠ, Igor. *Úvod do teorie a metodologie sociální politiky*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2010, 439 s. ISBN 978-807-3676-803.

- Trh práce v ČR - časové řady 1993 až 2013. *Český statistický úřad* [online]. 31.7.2014 [cit. 2014-11-30]. Dostupné z: http://www.czso.cz/csu/2014edicniplan.nsf/kapitola/250130-14-r_2014-30300
- ÚŘAD PRÁCE. *Nezaměstnanost v lednu 2014*. Praha, 10.2.2014. Dostupné z: http://portal.mpsv.cz/upcr/media/tz/2014/02/2014_02_10_tz_nezamestnanost_leden.pdf
- Věk odchodu do důchodu, tabulka. *AKtualně.cz* [online]. 2.10.2014 [cit. 2014-10-28]. Dostupné z: <http://www.aktualne.cz/wiki/finance/vek-odchodu-do-duchodu-tabulka/r~i:wiki:1878/>
- VNOUCKOVÁ, L a R CEJKA. *Trendy ekonomiky a managementu*. Brno: Akademické nakladatelství CERM, 2013, roč. 7, č. 15. ISSN 18028527.
- WEBROVÁ, Jana. *Pojistné sociálního zabezpečení v kontextu časového vývoje*. 3.4.2009. ISBN 978-80-245-1513-7.
- WEBROVÁ, Jana. *Pojistné sociálního zabezpečení v kontextu časového vývoje*. In: *Teoretické a praktické aspekty veřejných financí*. Praha: Nakladatelství Oeconomica, 3.9.2009, s. 19. ISBN 978-80-245-1513-7.
- WILDMANNOVÁ, Mirka. *Sociální politika*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2005, 128 s. Distanční studijní opora. ISBN 80-210-3657-5.
- Základní ukazatele vývoje penzijního připojištění. *Ministerstvo financí: České Republiky* [online]. 18. 8. 2014 14:00 [cit. 2014-12-13]. Dostupné z: <http://www.mfcr.cz/cs/soukromy-sektor/monitoring/vyvoj-penzijniho-pripojisteni/2014/zakladni-ukazatele-vyvoje-penzijniho-pri-18814>
- Základní ukazatele vývoje stavebního spoření v České republice. *Ministerstvo financí: České Republiky* [online]. 24. 11. 2014 [cit. 2014-12-13]. Dostupné z: <http://www.mfcr.cz/cs/soukromy-sektor/monitoring/vyvoj-stavebniho-sporeni/2014/zakladni-ukazatele-vyvoje-stavebniho-spo-19744>
- Zastoupení v České Republice. *Evropská komise* [online]. 09/06/2008 [cit. 2014-10-28]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/ceskarepublika/news/issues/080609_cs.htm
- Životní a existenční minimum. *Ministerstvo práce a sociálních věcí* [online]. 4.1.2013 [cit. 2014-12-29]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/11852>

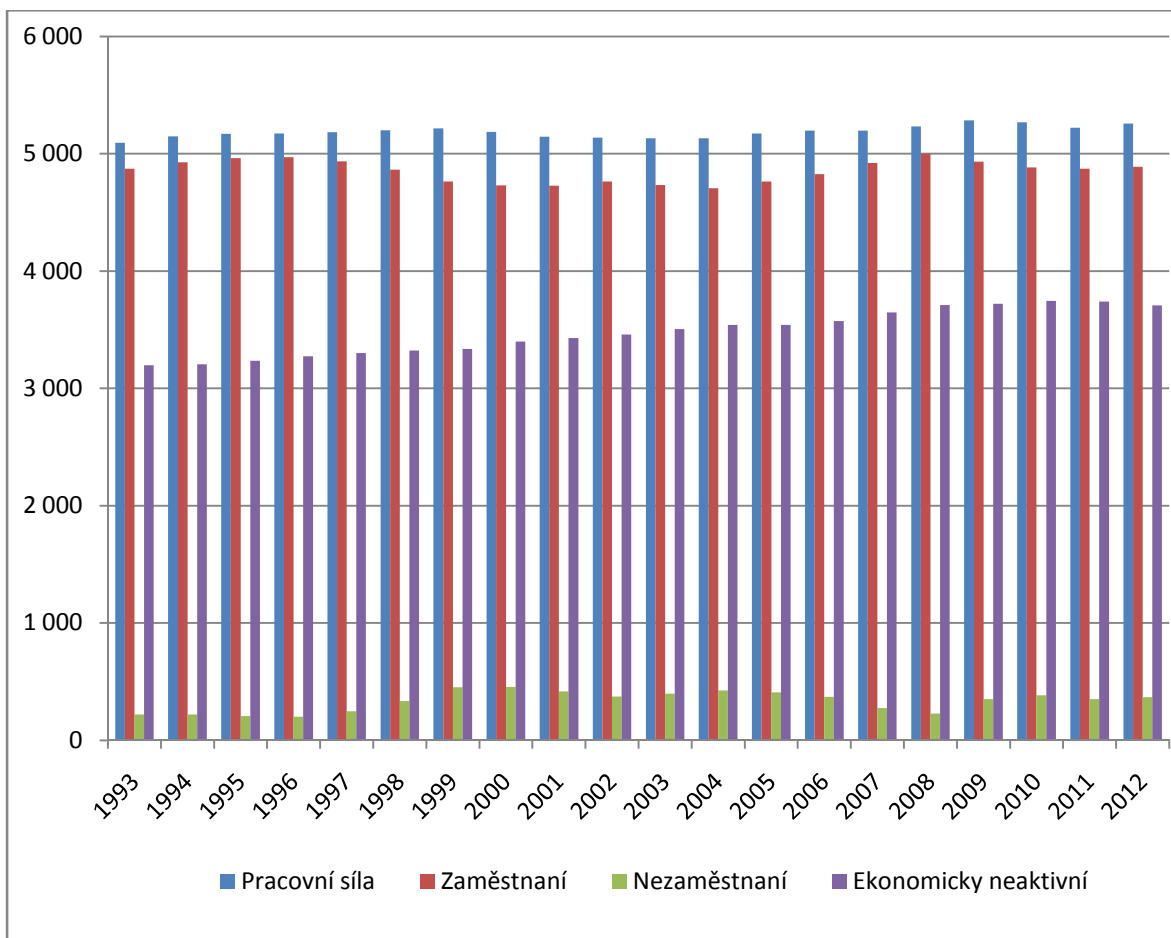
Seznam bibliografie

- ARNOLDOVÁ, Anna. *Sociální zabezpečení*. 1. vyd. Praha: Grada, 2012, 350 s. ISBN 978-802-4737-249.
- Průměrné mzdy - 1 čtvrtletí 2014. *Český statistický úřad* [online]. 28. 5. 2014 [cit. 2014-12-29]. Dostupné z: <http://www.czso.cz/csu/csu.nsf/informace/cpmz060514.docx>
- Přehled o vývoji částek minimální mzdy. *Ministerstvo práce a sociálních věcí* [online]. 24. 10. 2014 [cit. 2014-12-29]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/871>
- MAŘÍK, Jaromír a Jaroslav SOUKUP. *Sociální zabezpečení pracujících*. Praha: Práce, 1976, 422 s.
- WINKLER, Jiří. *Teorie rozhodování a dynamika sociální politiky*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2007, 244 s. ISBN 978-802-1044-869.

Seznam příloh

Příloha A.....	89
Příloha B.....	90
Příloha C.....	91

Příloha A

Graf A: Zaměstnanost a nezaměstnanost od roku 1993

Zdroj: Veřejná databáze: Zaměstnanost a nezaměstnanost od roku 1993. *Český statistický úřad* [online]. 01.01.2015 [cit. 2015-01-01]. Dostupné z: http://vdb.czso.cz/vdbvo/grafdetail.jsp?cislotab=PRA1010CU&kapitola_id=3&null

Příloha B

Tabulka B: Výše maximálních denních dávek v závislosti na výši mzdy.

Stupeň	Maximální denní dávka	Minimální čistá mzda	Stupeň	Maximální denní dávka	Minimální čistá mzda	Stupeň	Maximální denní dávka	Minimální čistá mzda
0	350	0						
3	400	18000	14	950	39500	25	1500	61500
4	450	19500	15	1000	41500	26	1550	63500
5	500	20500	16	1050	43500	27	1600	65500
6	550	21500	17	1100	45000	28	1650	67500
7	600	22500	18	1150	46500	29	1700	69000
8	650	23500	19	1200	48000	30	1750	70500
9	700	25000	20	1250	49500	31	1800	72500
10	750	27500	21	1300	51500	32	1850	76000
11	800	31000	22	1350	54000	33	1900	79000
12	850	34500	23	1400	56500	34	1950	84500
13	900	37000	24	1450	59500	35	2000	89500

Zdroj: Pojistné podmínky pro rizikové životní pojištění dostupné na www.kb.cz

Příloha C

POČET EVIDOVANÝCH NEZAMĚSTNANÝCH, VOLNÝCH PRACOVNÍCH MÍST A PODÍL NEZAMĚSTNANÝCH OSOB*) KE KONCI SLEDOVANÉHO MĚSÍCE

		měrná jednotka	leden	únor	březen	duben	květen	červen	červenec	srpen	září	říjen	listopad	prosinec
2011	nezaměstnanost	tis. osob	571,9	566,9	547,8	513,8	490,0	478,8	485,6	481,5	475,1	470,6	476,4	508,5
	míra nezaměstnaných	%	7,6	7,5	7,2	6,7	6,4	6,3	6,4	6,4	6,3	6,2	6,3	6,8
	volná místa	tis. míst	31,4	32,2	33,9	36,1	37,6	38,4	38,9	40,8	39,8	38,7	36,8	35,8
2012	nezaměstnanost	tis. osob	534,1	541,7	525,2	497,3	482,1	474,6	485,6	486,7	493,2	496,8	508,5	545,3
	míra nezaměstnaných	%	7,1	7,2	7,0	6,6	6,4	6,4	6,5	6,5	6,6	6,7	6,8	7,4
	volná místa	tis. míst	34,5	36,7	39,9	41,7	43,7	42,8	41,1	42,6	40,8	40,7	38,8	34,9
2013	nezaměstnanost	tis. osob	585,8	593,7	587,8	565,2	547,5	540,5	551,1	551,7	557,1	556,7	565,3	596,8
	míra nezaměstnaných	%	8,0	8,1	8,0	7,7	7,5	7,3	7,5	7,5	7,6	7,6	7,7	8,2
	volná místa	tis. míst	33,8	34,6	38,9	39,8	42,6	44,0	40,2	40,6	41,4	39,1	37,5	35,2

*) podíl nezaměstnaných osob = počet dosažitelných uchazečů o zaměstnání ve věku 15–64 let k obyvatelstvu stejného věku

VÝVOJ POČTU UCHAZEČŮ O ZAMĚSTNÁNÍ A VOLNÝCH PRACOVNÍCH MÍST

